

Baltic Business Network

## Pietarin kalansaalis?

- Pietarin markkinat suomalaisten ja virolaisten yritysten näkökulmasta

Pan-Eurooppa Instituutti 2003

Sakari Saarinen – Hannu Pirilä





# Sisällysluettelo

<b>1</b>	<b>Johdanto</b> .....	<b>5</b>
1.1	Selvityksen tausta – Baltic Business Network .....	5
1.2	Selvityksen kohde – Pietarin alue .....	6
1.3	Pietarin alueen markkinoille suomalais-virolaisena yhteistyönä .....	8
<b>2</b>	<b>Katsaus Venäjän talouteen</b> .....	<b>10</b>
2.1	Venäjän tila .....	10
2.1.1	Perustietoja .....	10
2.2	Talouden kehitys .....	12
2.2.1	Yksityistäminen jatkuu? .....	17
2.3	Venäjän ulkomaankauppa ja investoinnit Venäjälle .....	18
2.4	Venäjän ja Suomen välinen kauppa ja sijoitukset .....	20
2.4.1	Suomen ja Venäjän kauppasuhteet .....	20
2.4.2	Suorat sijoitukset .....	23
<b>3</b>	<b>Venäjän liiketoimintaympäristö ja toimintatavat</b> .....	<b>25</b>
3.1	Yhtiömuodot ja ulkomaisten yritysten toiminta .....	25
3.2	Ulkomaiset investoinnit .....	28
3.3	Pk-sektori .....	29
3.4	Erityispiirteitä ja ongelmia .....	30
<b>4</b>	<b>Pietarin alueen talouden rakenne ja osaaminen</b> .....	<b>32</b>
4.1	Alueen talous ja toimialarakenne .....	32
4.2	Investoinnit ja ulkomaankauppa .....	37
4.3	Työvoima .....	39
4.4	Koulutus ja osaaminen .....	40
4.5	Yrityssektorin kehitys .....	41
<b>5</b>	<b>Katsaus Viron ja Pietarin alueen väliseen kauppaan ja yhteistyöhön</b> .....	<b>43</b>
5.1	Viron ulkomaankaupan rakenne .....	43
5.2	Viron ja Venäjän välisen kaupan kehitys viime vuosina .....	44
5.2.1	Viron ja Venäjän välisen kaupan rakenne .....	45
5.2.2	Virolaiset yritykset Pietarissa .....	47
5.3	Venäjän ja Viron taloudelliset suhteet tulevaisuudessa .....	48
<b>6</b>	<b>Yhteistyö ja verkostot Suomenlahden alueella</b> .....	<b>50</b>
6.1	Suomi, EU ja Venäjä .....	50
6.2	Yhteistyö ja verkostot .....	50

<b>7 Venäjä- ja Pietari -tietolähteitä .....</b>	<b>53</b>
7.1 Suomalaisia tuki- ja tietopalveluja ja tutkimuslaitoksia .....	53
7.1.1 Tuki- ja tietopalveluja.....	53
7.1.2 Tutkimuslaitoksia.....	55
7.2 Venäläiset tukipalvelut.....	56
<b>8 Johtopäätöksiä ja jatkonäkymiä .....</b>	<b>58</b>
<b>Lähteet .....</b>	<b>61</b>
Liite 1. Venäjän rahoitusmarkkinoiden kehitys viime aikoina .....	63
Liite 2. Venäjän alueet vuonna 2001 .....	64
Liite 3. Venäjänkauppaa harjoittavat Turun seudun yritykset.....	65

# 1 Johdanto

## 1.1 Selvityksen tausta – Baltic Business Network

Baltic Business Network -hankkeessa (<http://www.baltic-business-network.com>) rakennetaan ja parannetaan eteläsuomalaisten ja baltialaisten pk-yritysten liiketoimintamahdollisuuksia ja kilpailuvalmiuksia Itämeren alueen kasvavilla markkinoilla. Itämeren alueesta on vappuna 2004 tapahtuvan Euroopan Unionin itälaajentumisen seurauksena tulossa lähes kokonaan EU:n sisämeri. Unionin ulkopuolelle Itämeren piiristä jäävät tällöin enää Venäjään kuuluvat Pietarin, Karjalan kannaksen ja Venäjän erillisaa-arekkeen Kaliningradin alueet. Nämä Venäjän lähialueet ovat Itämeren alueen yhteistyön ja yhteisen talousalueen kehittymisen kannalta jatkossa erityisen tärkeitä. Myös Venäjä on suuntautunut yhä selvemmin länteen, ja sen mittavat luonnonvarat ja potentiaaliset markkinat ovat koko Itämeren alueen kannalta erittäin merkityksellisiä.

Yksi Baltic Business Network –hankkeen tavoitteista on edistää hankkeen toiminnassa mukanaolevien eteläsuomalaisten ja virolaisten pk-yritysten yhteisiä markkinointiponnisteluja uusille Itämeren piirin markkina-alueille. Tämä markkinaselvitys on tehty taustatiedoksi Pietarin alueen markkinoista ja mahdollisuuksista erityisesti Baltic Business Network –hankkeeseen osallistuvien eteläsuomalaisten pk-yritysten markkina-alueena. Raportti on tehty palvelemaan eri alojen yrityksiä ja erilaisin intressein Pietarin alueen markkinoista kiinnostuneita yrityksiä, joten se ei voi palvella suoranaisesti tietyn yrityksen toimialakohtaisia tarkkoja päämääriä. Markkinaselvitys onkin lähinnä neuvoa-antava opas hankkeessa mukana oleville yrityksille.

Selvityksen lähtökohta on, että Pietari ja Venäjän markkinat ovat uusia kiinnostuksen kohteita hankkeen yrityksille. Raportin pääpaino on siksi Pietarin ja Venäjän yleisesittelyssä ja ns. helpoimmissa kansainvälisen kaupan operaatiomuodoissa eli viennissä ja tuonnissa, jotka ovat tavallisimmin yritysten kansainvälistymisen ensimmäiset askeleet. Raportti antaa kuitenkin eväitä myös syvempien kansainvälistymisoperaatioiden tueksi. Näistä lähtökohdista lähtien selvityksessä tarkastellaan aluksi yleisesti koko Venäjän taloutta, sen kehitystä, erityispiirteitä ja ulkomaisten yritysten toimintaa Venäjällä. Samalla luodaan katsaus Suomen ja Venäjän väliseen kauppaan ja sen kehitykseen. Pietarin kaupungin ja sitä ympäröivän Leningradin alueen kehitystä, taloutta, markkinoita ja erityispiirteitä käydään tarkemmin läpi omassa luvussaan. Viron ja Pietarin alueen välisestä kaupasta ja yhteistyöstä on oma lukunsa, joka on koottu Virolais-venäläisessä kauppakamarissa (*Estonian-Russian Chamber of Businessmen*) tätä selvitystä varten. Selvityksen lopuksi esitellään Suomen ja Pietarin alueen ja laajemmin koko Venäjän välisiä elinkeinoelämän yhteistyöorganisaatioita ja kehity-

tämistoimia. Lisäksi lopussa on yhteenveto keskeisimmistä Venäjä- ja Pietari-tietolähteistä.

Selvityksen teossa on käytetty lähdemateriaalina käytettävissä olevia tilastoaineistoja, yhteistyökumppanien toimittamia aineistoja ja laajaa Pietarista ja Venäjältä kertovaa kirjallista ja Internet-aineistoa. Tilastotiedot ovat paikoin eri lähteissä olleet ristiriitaisia ja koska erilaisia tietolähteitä Venäjän markkinoihin liittyen on lukuisia, on luotettavan ja olennaisen tiedon haku osin ristiriitaisesta tietotulvasta ollut haasteellista.

## 1.2 Selvityksen kohde – Pietarin alue

Luoteis-Venäjän merkitys Suomelle, laajemmin Itämeren alueelle ja koko Euroopan unionille kasvaa EU:n itälaajentumisen myötä. Kilpailu kovenee, kun idänkaupan vahvat osaajat Baltiasta ja Keski-Euroopan uusista jäsenmaista vahvistavat asemiaan. Luoteis-Venäjällä ja etenkin Pietarin alueella talouskasvun odotetaan olevan Venäjän keskimääräistä talouskasvua merkittävästi korkeampaa, mikä parantaa entisestään suomalaisyritysten mahdollisuuksia Luoteis-Venäjän ja Pietarin alueen markkinoilla.

Pietarin alue markkina-alueena jakautuu kahteen osaan. Pietarin miljoonakaupunkia ja sitä ympäröivää Leningradin aluetta käsitellään tässä selvityksessä osittain yhdessä, osittain erikseen riippuen käsiteltävästä aihepiiristä ja saatavilla olleista tiedoista. Pietarin kaupunki ja sitä ympäröivä Leningradin alue muodostavat yhtenäisen talousalueen, jolta löytyvät lähes kaikki teollisen tuotannon alat sekä vilkas satamatoiminta. Talousalueen paikallis-markkinat ovat yli 6 miljoonan ihmisen suuruiset.

Lain mukaan Pietarin kaupunki ja Leningradin alue ovat kuitenkin edelleen erillisiä taloudellisia ja hallinnollisia yksiköitä. Alueiden virallisesta hallinnollisestakin yhdistämisestä on keskusteltu viime aikoina yhä vakavammin, mutta ratkaisua ei ole vielä tiedossa. Alueet ovat tiiviisti kytköksissä toisiinsa, mutta niillä on myös monia eroja, erilaisia vahvuuksia ja etuja ja toisaalta erilaisia heikkouksia ja ongelmia. Moni Leningradin alueella



Lähde: Economic Monitoring of North-West Russia (<http://www.hkkk.fi>)

perustettu yritys on rekisteröitynyt uudelleen Pietarissa kaupungin alhaisempien verojen vuoksi. Leningradin alueelta käydään myös hyvin paljon työssä Pietarissa.

## **Pietari**

Pietari on nykyisin noin 4,5 miljoonan ihmisen metropoli ja koko Luoteis-Venäjän talouden, liikenteen, logistiikan, koulutuksen ja tutkimuksen keskus. Maantieteellisesti Pietari sijaitsee erinomaisten liikenneyhteyksien päässä Neva-joen suistossa Suomenlahden pohjukassa. Pietariin on Helsingistä matkaa maitse 420 kilometriä ja meriteitse 320 km.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen suomalaiset yritykset hakeutuivat uuden Venäjän markkinoille juuri Pietarin kautta ja edelleen se on suomalaisille ja virolaisille pk-yrityksillekin luonteva paikka aloittaa Venäjän-kauppa. Kaupungin läheinen sijainti, suuret ja potentiaaliset markkinat ja perinteisesti tiiviit ja hyvät yhteydet Suomen suuntaan tekevät siitä mielenkiintoisen ja houkuttelevan kohteen. Suomalaisia yrityksiä on rekisteröitynyt Pietariin noin 250, joista ehkä noin 150 toimii aktiivisesti. Myös suomalaiset investoinnit Venäjälle ovat painottuneet Pietarin ja Luoteis-Venäjän alueille. Pietarissa on toteutettu viime vuosien aikana yli 60 suomalais-venäläistä yhteishanketta. Yhteisyritysten lukumäärällä mitaten Suomi on merkittävin ulkomainen investoijamaa Pietarissa.

Presidentti Vladimir Putinin kaudella Pietarin kehittämiseen on alettu panostamaan voimakkaasti. 2000-luvun alkupuolella Pietaria on selkeästi ryhdytty kehittämään pääkaupunki Moskovan vastapooliksi, mistä osoituksena on mm. spekuloitu keskuspankin siirtämistä Pietariin. Jos nykysuuntaus jatkuu, saattaa kaupungin kehitys olla tulevaisuudessa nopeaa. Pietarin tulevaisuudelle onkin hyvin merkityksellistä se, kuinka pysyvästi kaupungista lähtöisin oleva presidentti Putin saa uudelleen arvotettua syntymäkaupunkinsa suhteessa Moskovaan.

## **Leningradin alue**

Leningradin alue on hallinnollisesti itsenäinen Pietarin kaupungista. Alue ympäröi Pietarin kaupunkia ja on pinta-alaltaan noin 84 500 neliökilometriä. Leningradin alueeseen kuuluvat Karjalan kannas, Inkerinmaa sekä sen takamaat. Alueen asukasluku on viime vuosina laskenut kuten useimpien Venäjän alueiden ja on nyt noin 1,6 miljoonaa. Suurimpia kaupunkeja alueella ovat Hatshina (81 000 asukasta), Viipuri (80 000), Tihvin (71 000), Sosnovyi Bor (59 000) ja Kirishi (55 000).

Leningradin alue on Pietarin läheisyydestä huolimatta ollut enemmän Luoteis-Venäjän muiden alueiden, kuten Karjalan tasavallan, kaltainen hitaasta taloudellisesta kasvusta ja monista suurista ongelmista kärsinyt alue. Esimerkiksi ulkomaiset investoinnit eivät näillä alueilla 1990-luvun aikana olleet merkittäviä ja alueilta vietiin pääasiassa raaka-aineita. Alueen erityisenä ongelmana on ollut vaikeus muuttaa Neuvostoliiton aikainen sotateollisuus kannattavaksi

kulutustavarateollisuudeksi. Neuvostoliiton aikaan alueella oli myös kukoistavaa kevyttä teollisuutta, mutta sekin joutui 1990-luvulla vaikeuksiin ja kapasiteetin käyttöaste on pysynyt rahoitusvaikeuksien vuoksi alhaisena. Leningradin alueen kansainväliset kontaktit ja ulkomaiset investoinnit ovat uuden vuosituhannen alussa kuitenkin lisääntyneet, varsinkin Suomeen ja Viroon.

### 1.3 Pietarin alueen markkinoille suomalais-virolaisena yhteistyönä

Suomea, Viroa ja Pietarin aluetta yhdistävät toisiinsa maantieteelliset, kulttuuriset ja historialliset siteet. Keskinäiseen kanssakäymiseen on näillä alueilla totuttu, vaikka monenlaisia vaiheita ja vaikeuksia ollaankin vuosien varrella koettu yhdessä ja erikseen.

Baltic Business Network -hankkeen yhtenä tavoitteena on edesauttaa eteläsuomalaisten ja virolaisten yritysten yhteisiä markkinointipyrkimyksiä ja tavoitteita uusilla markkina-alueilla. Hankkeen toiminnan yhtenä lähtökohtana ja taustaoletuksena on, että suomalaisten pk-yritysten on yhdessä virolaisten yhteistyökumppanien kanssa kenties helpompi luoda suhteita ja avata markkinoita Venäjälle.

Tämä raportti tarjoaa siten myös tietoa Viron ja Pietarin alueen välisestä kaupasta ja taloudellisesta yhteistyöstä, jotta Baltic Business Network -hankkeessa mukana olevilla yrityksillä olisi tietoa ja ennakkovalmiuksia lähteä rakentamaan yhdessä virolaiskumppaneiden kanssa Pietarin markkinoille menoon liittyvää strategiaa. Ennen kuin Pietariin tai jollekin muulle uudelle markkina-alueelle lähdetään, on kuitenkin luotava suomalaisten ja virolaisten yritysten välille luottamukselliset ja toimivat suhteet. Vasta sen jälkeen voidaan alkaa rakentaa yhteisiä strategioita uusille kolmansille markkinoille yhdessä lähtemiseen.

Suomalaisyrietykset voivat hyötyä yhteistyöstä virolaisten kanssa Venäjän markkinoille menossa monin tavoin. Virolaisten venäjänkielentaito on yksi avaintekijöistä. Samoin on virolaisten hallitsema Venäjän liiketoimintakulttuuri. Juuri näiden seikkojen avulla Suomessa usein vaikeaksi ja epävarmaksi koettuun Venäjän-markkinoille lähtöön saadaan uusia edellytyksiä.

Neuvostoliittoon kuuluessaan Viro oli Pietarin alueelle tärkeä elintarvikkeiden tuottaja. Neuvostoliiton romahdus ja Baltian maiden itsenäistyminen muutti kaiken. Viron ja Venäjän väliset suhteet olivat Viron uuden itsenäisyyden ajan alkuvuosina viileät. Epäluulo oli molemminpuolista. Kauppasuhteet eivät myöskään ole olleet normaalit lähinnä Venäjän asettamien korkeiden kaksoistullien vuoksi. Tämä on ollut osaltaan suuntaamassa Viroa yhä enemmän lännen markkinoille. Viron nykyisen talouskehityksen huomioon ottaen Venäjän asettamista kaksoistulleista onkin kärsinyt eniten Pietarin alue. Vaikka positiivista kehitystä Viron ja Pietarin alueen



välisessä kaupassa ja yhteistyössä on viime vuosina tapahtunut, ei se ole palannut lähellekään neuvostoajan tasoa ja merkitystä. Viron kauppa- ja taloudelliset intressit kohdistuvat ensisijaisesti länteen, mutta vähitellen toiminta myös Venäjän suuntaan ja varsinkin Pietariin on lisääntynyt.

Pietarista käsin katsoen Viro on yhtäältä hyvin pieni kauppa- ja yhteistyökumppani. Viron väestö on suurin piirtein yhtä suuri kuin Leningradin alueen ja vain kolmanneksen Pietarin asukasluvusta. Toisaalta Viroon liittyy monia seikkoja, jotka ovat kiinnostavia ja otollisia venäläisittäin ja pietarilaisittain. Venäjän ja Euroopan unionin suhteet ovat jatkuvasti parantuneet ja kaupan ja yhteistyön kehittäminen ja lisääminen EU:n jäsenmaiden kanssa on Venäjän intresseissä. Viron ja muiden Baltian maiden vappuna 2004 alkava EU-jäsenyys tuo EU:n Venäjän porteille. EU:n ja Venäjän välisissä suhteissa alkaa uusi aikakausi. Tässä tilanteessa juuri Pietari ja muu Luoteis-Venäjä ovat erityisessä asemassa.

## 2 Katsaus Venäjän talouteen

### 2.1 Venäjän tila

#### 2.1.1 Perustietoja

Neuvostoliiton suurin perillinen Venäjä on pinta-alaltaan maailman suurin valtio. Se on suurin myös luonnonvaroiltaan. Venäjän asukasluku oli syksyn 2002 väestönlaskennan mukaan 145,18 miljoonaa. Venäjän väestömäärä on ollut jo pitkään eri syistä vähenemässä, ja väestökehityksestä on tullut merkittävä Venäjän tulevaisuuden näkymiä synkentävä tekijä. Ennusteiden mukaan Venäjän asukasluvun odotetaan laskevan 133 miljoonaan vuoteen 2015 mennessä. Ongelman syynä on alentunut syntyvyys ja poikkeuksellisen suuri kuolleisuus. Niiden taustalla ovat Neuvostoliiton ajalta juontuvat ongelmat sekä 1990-luvulla alkanut suuri yhteiskunnallinen murros, joka johti elintason laskuun ja taloudellisten ja sosiaalisten erojen kasvuun eri väestöosien ja Venäjän eri alueiden välillä.

*Taulukko 1. Perustiedot Venäjästä*

Virallinen nimi	Venäjän Federaatio, Rossisjskaja Federatsija
Pinta-ala	17 075 400 km <sup>2</sup>
Asukasluku	145,18 miljoonaa (vuoden 2002 väestönlaskennan mukaan)
Syntyvyys	8,7 /1000 asukasta
Kuolleisuus	15,3 /1000 asukasta
Valtiomuoto	Liittovaltio
Aluehallinto	Seitsemän federatiivista suurhallintoaluetta, jotka jakautuvat 89 subjektiin (alueet, tasavallat, aluepiirit)
Suurimmat kaupungit	Moskova (10,1 milj.), Pietari (4,7 milj.), Novosibirsk (1,4 milj.), Nizhni Novgorod (1,3 milj.), Jekateringburg (1,3 milj.), Samara (1,2 milj.), Omsk (1,1 milj.), Kazan (1,1 milj.), Tsheljabinsk (1,1 milj.)
Luonnonvarat	Öljy, kaasu, musta- ja värimetallit, hiili, puu, jalometallit, timantit

Suuria kuolleisuuslukuja ovat tasoittaneet osittain entisistä neuvostotasavalloista Venäjälle muuttaneet etniset venäläiset, mutta tämä vaikutus on vaimenemassa, sillä muuttoliike on hidastumassa. Venäjän väestön keski-ikä on varsin korkea ja eläkeläisten osuus on voimakkaassa kasvussa. Pääkaupunki Moskova on maan suurin kaupunki noin 10 miljoonalla asukkaallaan. Pietari on toiseksi suurin kaupunki noin 4,5 miljoonalla asukkaallaan. Pietarin asukasluku oli enimmillään jo yli 5 miljoonaa, mutta Venäjän yleinen väestökehitystrendi on koetellut Pietariakin.

## **Poliittinen tilanne**

Neuvostoliitto hajosi vuonna 1991, kun Venäjä itsenäistyi Boris Jeltsinin johdolla ja samalla itsenäistyivät useat entiset Neuvostotasavallat mm. Baltian maat. Presidentti Jeltsinin hallintokaudella (1991-1999) Venäjä aloitti siirtymisen markkinatalouteen. Jeltsinin hallintokaudella tapahtunut hintojen, yrittäjyyden ja ulkomaankaupan vapauttaminen sekä yksityistäminen muuttivat Venäjän taloutta, mutta instituutioiden osalta markkinatalousuudistukset etenivät hitaasti. Presidentti Vladimir Putinin valtaantulon myötä vuoden 2000 alusta on rakenneuudistuksiin alettu kiinnittää enemmän huomiota. Putinin hallinto muotoili nopeasti rakennepoliittisen uudistusohjelman, jota on myös toteutettu varsin määrätietoisesti. Venäjän poliittinen ja taloudellinen kehitys on ollut Venäjän mittakaavassa varsin vakaata presidentti Putinin kaudella, mutta vastaavasti jo pelätään valtion liiallisen kontrollin paluuta. Viime vuosien kuluessa Venäjän verojärjestelmää on yksinkertaistettu, on uudistettu yrityslakeja ja -hallintoa, luotu edellytyksiä terveemmälle yritystoiminnalle muuttamalla konkurssilainsäädäntöä, selvennetty työmarkkinoiden tilannetta uudella työsopimuslailla, helpotettu ulkomaankauppaa tulliuudistuksin ja valuutansäännöstelyä liberalisoimalla sekä parannettu oikeusjärjestelmän toimivuutta. Edistystä on tapahtunut myös lakien yhdenmukaisemmassa soveltamisessa.

Venäjä on viime vuosien aikana lähentynyt voimakkaasti eurooppalaista ja globaalia poliittista ja taloudellista järjestelmää. Se on mm. G-8-ryhmän jäsen, ja sillä on kumppanuussopimus NATO:n kanssa. Venäjä on myös jo pitkään käynyt jäsenyysneuvotteluja Maailman kauppajärjestön WTO:n kanssa. Venäjän WTO-jäsenyys ei ole enää kovin kaukana, sillä se toteutunee kenties vuoteen 2008 mennessä. Venäjälle laaditaan myös uutta tullilakia WTO:n jäsenyysneuvotteluiden yhteydessä. Uusi tullilaki tulee voimaan viimeistään vuoden 2004 alussa. Uuden lain myötä Venäjän tullauskäytäntö lähenee EU:n säännöksiä.

Venäjän uuden rakennepoliittikan saavutukset ovat huomattavat, mutta niin ovat jäljellä olevat haasteetkin. Uudistusten toimeenpano on edelleen hidasta ja vaikeaa, ja keskeneräisten rakennepoliittisten asioiden lista on yhä pitkä. Listalla ovat ainakin pankkireformi, eläkeuudistus, asumis- ja kunnallispalveluiden tariffiuudistus, luonnollisten monopolien toimintojen uudelleenjärjestelyt ja kansainvälisen kirjanpitostandardin käyttöönotto. Lisäksi odottamassa on joukko julkisen sektorin vaatimia reformeja, kuten liittovaltion ja sen alueiden välisten taloussuhteiden selventäminen, julkisen sektorin taloudenpidon tehostaminen sekä liiallisen byrokratian aiheuttamat ongelmat.

Venäjällä järjestetään lähitulevaisuudessa lyhyen ajan sisällä kahdet tärkeät vaalit. Joulukuussa 2003 on Venäjän parlamentin eli duuman vaalit ja maaliskuussa 2004 presidentin vaalit. Kummankaan vaalien ei odoteta olennaisesti muuttavan nykyisiä

valta-asetelmia, mutta vaalit ja niihin valmistautuminen näkyvät Venäjän poliittisessa ja taloudellisessa päätöksenteossa lähikuukausina.

Mittavista uudistushankkeistaan huolimatta Venäjä on edelleen huomattavasti jäljessä EU:n uusien jäsenmaiden kehityksestä. Venäjän tuotantorakenne on edelleen yksipuolinen ja sitä korostaa vielä omistuksen jyrkkä keskittyminen ja kehittymätön pk-sektori. Juuri pk-sektorin vahvistamiseen tähtäävät uudistushankkeet ovat toimintaympäristön kehittymisen kannalta oleellisia.

## 2.2 Talouden kehitys

Venäjä ajautui taloudellisiin vaikeuksiin vuonna 1998. Elokuun talouskriisin yhteydessä ruplan ulkoisesta arvosta hävisi kolme neljäsosaa. Talouskriisin jälkeen Venäjän talous on vahvistunut voimakkaasti. Kasvu perustuu kahteen hyvin toisistaan poikkeavaan tekijään: maailmanmarkkinoille suuntautuneeseen energian ja raaka-aineiden vientiin, sekä ulkomaiselta kilpailulta tehokkaasti suojattuun kotimarkkinatuotantoon, erityisesti tämä koskee palveluja. Raaka-aineiden korkeat maailmanmarkkinahinnat ovat kasvattaneet venäläisten vientiyriyten ja valtion tuloja, mikä on näkynyt myös kansalaisten ostovoiman lisääntymisenä.

Venäjän kokonaistuotanto lähes puolittui 1990-luvun ensimmäisen puolikkaan aikana. Tuotanto on edelleen vuonna 2003 alhaisempi kuin Neuvostoliiton romahtaessa, vaikka bruttokansantuote on kasvanut jo vuodesta 1998 lähtien. Talouden kasvu on ollut vakaata viime vuodet ja talous onkin nyt parhaassa kunnossa Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen. Kasvu hidastui vuonna 2002 4,3 prosenttiin, mutta se on silti edelleen nopeampaa kuin OECD-maissa keskimäärin. Vaikka kasvua edelleen tapahtui, sen "laatu" heikkeni. Negatiivista vuoden 2002 kehityksessä oli se, että viennin ja kulutuksen osuus kysynnässä kasvoi, kun taas investointien osuus laski. Vuonna 2002 henkeä kohti laskettu nimellinen bruttokansantuote oli 2410 USA:n dollaria, mikä on alle 10 prosenttia EU-maiden keskiarvosta. Nimellisesti Venäjän BKT on vain 2,5 kertaa Suomen BKT:n suuruinen, mutta ostovoimakorjattuna noin kymmenkertainen Suomen vastaavaan arvoon nähden. Lisäksi on huomioitava Venäjän harmaan talouden suuri merkitys, joka ei luonnollisestikaan näy virallisissa tilastoissa.

Taulukko 2. Venäjän talouden avaintiedot

<b>Rahayksikkö</b>	<b>1 rupla (RUB) = 100 kopeekkaa</b>
Valuuttakurssi	1 EUR = 35,75 RUB (keskiarvoennuste 2003) 1 USD = 31,1 RUB
Bruttokansantuote	Käyvin hinnoin 346,6 miljardia USD, ostovoimapariteetilla 1090,1 mrd. USD (2002)
BKT/asukas	Käyvin hinnoin 2410 USD, ostovoimapariteetilla korjattu 7500 USD (2002)
Keskimääräinen nimellispalkka	4426 ruplaa, noin 140 EUR (2002)
Inflaatio	Keskimääräinen kuluttajahintojen muutos 15,8 %, ennuste 2003: 14,3 % (2002)
Työttömyys	Ennuste 2003: 7,5% (ILO:n kriteerien mukaan)
Verotus	Yhtiötulovero 24%, palkansaajien tulovero yhtenäinen 13 %, ALV 20% (alenee 18 prosenttiin vuoden 2004 alussa), alennettu ALV10% elintarvikkeissa ja lasten tavaroissa)
Päävientituotteet	Öljy- ja öljytuotteet, luonnonkaasu, metallit, puu- ja puutuotteet, kemikaalit, puolustusteollisuuden tuotteet
Päätuontituotteet	Koneet ja laitteet, elintarvikkeet, kulutustavarat, lääkkeet, vilja, puolivalmisteiset metallit
Tärkeimmät kauppakumppanit	EU-maat, IVY-maat

Lähde: Finpro

Taulukko 3. Venäjän talouden kehitys 2001-2002 ja ennusteet 2003-2004

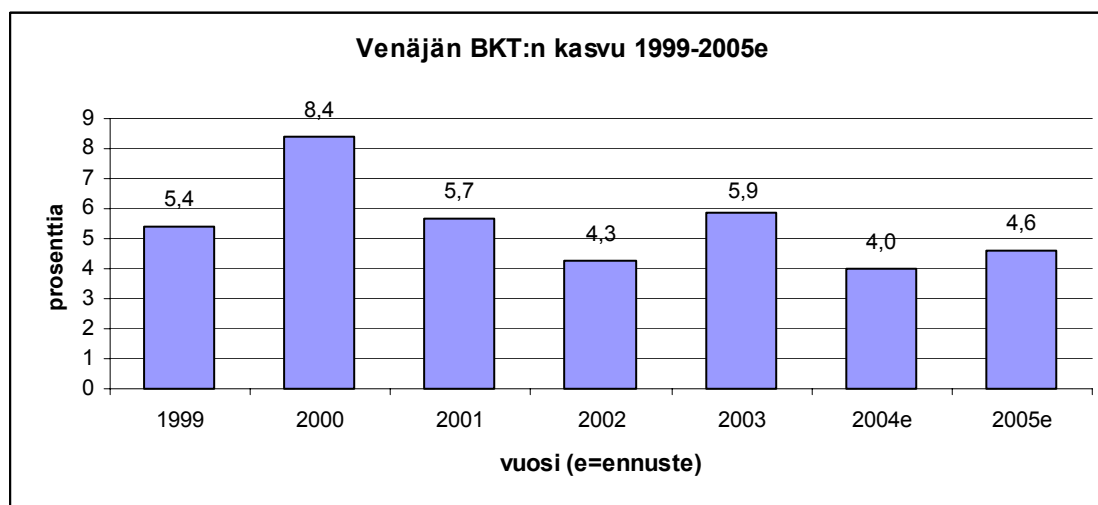
	2001	2002	2003e	2004e
BKT (mrd. USD)	310,0	346,6	402,0	438,8
BKT:n kasvu (%)	5,7	4,3	5,9	5,2
BKT/asukas	2150	2410	2830	3110
Teollisuustuotannon kasvu (%)	5,8	4,0	4,7	5,2
Työttömyysaste (%)	8,7	8,0	7,7	7,4
Kuluttajahintojen muutos (% keskimäärin)	18,6	15,8	14,3	12,0
Yksityisen kulutuksen kasvu (muutos %)	8,7	8,5	7,5	5,2
Vaihtotase (mrd. USD)	34,6	32,8	31,9	16,8
Vaihtotaseen ylijäämä (% BKT:sta)	11,3	9,5	7,6	3,7
Ulkomaanvelka (mrd USD)	151,0	149,1	144,6	144,5
Budjetin tasapaino (% BKT:sta)	3,0	1,6	1,0	-1,0

Lähteet: FINPRO [Venäjän hallitus, Venäjän talouskehityksen ja kaupan ministeriö, Goskomstat, EIU Forecasts 7/2003]

Vuoden 2003 ensimmäisen puolikkaan aikana Venäjän talous kehittyi kuitenkin ennako-odotuksiakin voimakkaammin. Maan talouskehityksen ja kaupan ministeriön mukaan bruttokansantuote kasvoi 7,2 prosenttia, teollisuustuotanto 6,8 prosenttia ja investoinnit kiinteään pääomaan 11,9 prosenttia.

Alkuvuoden suotuisan kehityksen rohkaisemana ministeriö nosti heinäkuussa bruttokansantuotteen kasvuennusteensa koko vuodelle 2003 5,9 prosenttiin, kun

ennuste vielä vuodenvaihteessa oli 4,6 prosenttia. Ministeriön pidemmän ajanjakson ennusteessa arvioidaan bruttokansantuotteen kasvun hidastuvan vuonna 2004.



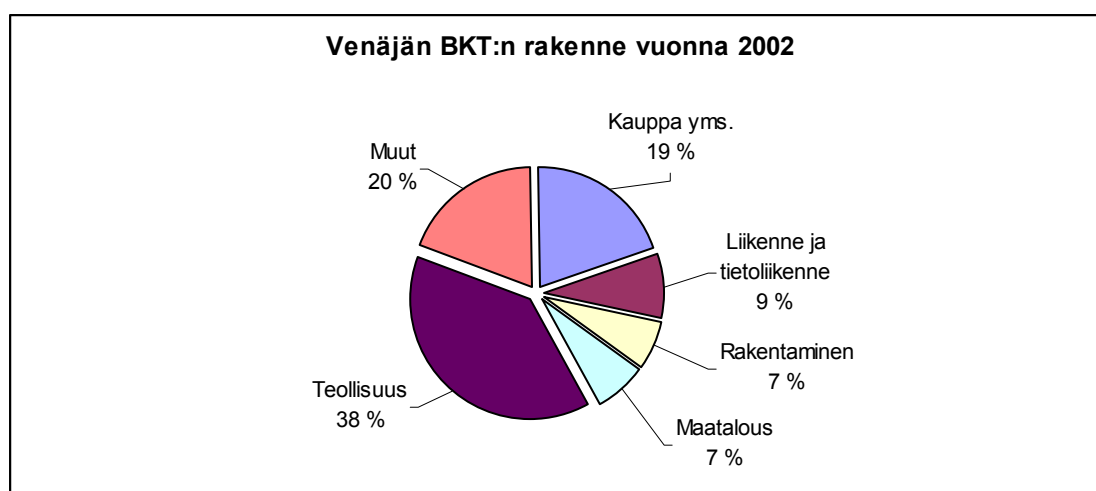
Kuvio 1. Venäjän BKT:n kasvu (Lähteet: Finpro [EIU, Venäjän talouskehityksen ja kaupan ministeriö 7/2003])

Poliittiset paineet Venäjän talouskasvun vahvistamiseksi ovat suuret joulukuussa järjestettävien parlamenttivaalien vuoksi. Venäjän presidentti Vladimir Putin on esittänyt vaatimuksen maan talouskasvun kaksinkertaistamisesta vuoteen 2010 mennessä, koska viime vuosien talouden kasvuluvuunkaan Venäjä ei saavuta länsimaista elintasoja vielä pitkään aikaan. Haaste on nykyisestä talouskasvusta huolimatta raju, sillä tavoitteen saavuttaminen edellyttäisi 7-8 prosentin vuotuista kasvua. Ensisijainen keino kasvun nopeuttamiselle on ulkomaisten investointien lisääntyminen. Lisäksi venäläisen teollisuuden on tehtävä investointeja ja jatkettava uudistumistaan pärjätäkseen kovassa kansainvälisessä kilpailussa. Teollisuuspohjan olisi monipuolistuttava, sillä kasvu ei voi perustua pelkästään raaka-aineiden vientiin.

Venäjän makrotalouden tutkimuskeskuksen mukaan maan talouskasvu on yhä voimakkaammin viennin ja raaka-aineiden varassa. Toisaalta bruttokansantuotteen kasvu ja palkkakehitys ovat epätasapainossa. Vuonna 2002 palkkojen kasvu oli lähes nelinkertainen bruttokansantuotteen kasvuun verrattuna. Tästä voi olla seurauksena ylikulutus, josta ei ole hyötyä Venäjän taloudelle sen vuoksi, että suurin osa kasvavasta kysynnästä tyydytetään tuonnilla.

## Tuotantorakenne

Venäjän bruttokansantuotteen rakenne on voimakkaasti muuttumassa. Kaupan ja palveluiden osuus on kasvanut merkittävästi. Vähittäiskauppa on ollut Venäjällä edelläkävijä siirtymisessä markkinatalouteen, koska sillä sektorilla kehityksen käynnistäminen ei ole vaatinut suunnattomia investointeja. Kauppaa Neuvostoliiton aikana hallinneet valtiolliset organisaatiot ovat häviämässä ja niiden osuus on enää vajaat 5 prosenttia. Vähittäiskauppa on ollut Venäjän voimakkaimmin kasvavia talouden osa-alueita vuodesta 1999 lähtien. Teollisuuden ja varsinkin maatalouden suhteelliset osuudet BKT:sta ovat alkaneet laskea.

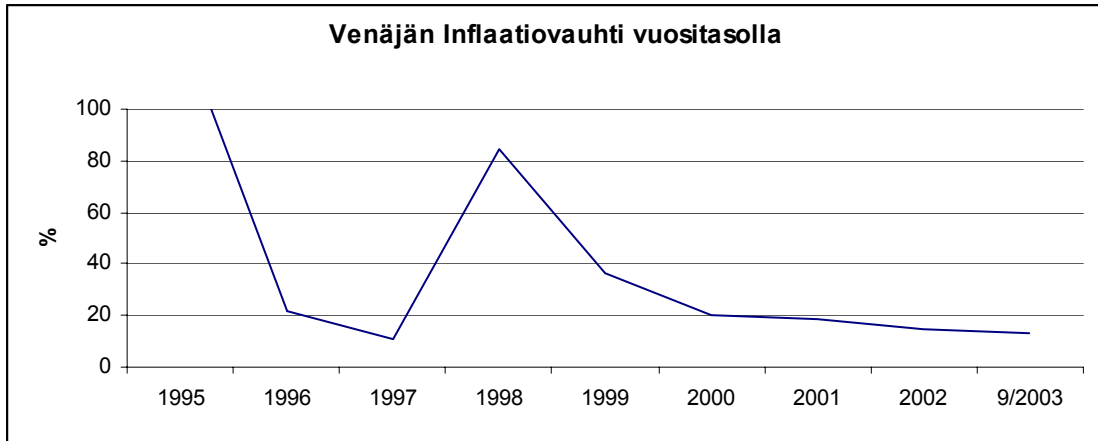


Kuvio 2. Venäjän BKT:n rakenne vuonna 2002 (Lähteet: Finpro [Expert, Goskomstat])

Oman lukunsa Venäjän BKT:n rakenteeseen tuo raportoimaton taloudellinen toiminta, jonka määrää on vaikea arvioida. Arviot sen määrästä vaihtelevat suuresti, esimerkiksi Venäjän valtiollinen tilastokomitea Goskomstat arvioi harmaan talouden osuuden BKT:sta olevan enää noin 20 prosenttia, mutta useimmat tutkijat uskovat osuuden olevan edelleen 40 prosentin luokkaa.

## Inflaation kehitys

Venäjän inflaatio oli huimaa 1990-luvun alkupuolella, mutta se saatiin kuriin vuosikymmenen puolivälissä. Ennen elokuun 1998 talouskriisiä inflaatio oli vain 5-6 prosenttia vuositasolla. Kriisin yhteydessä, kun rupla devalvoitiin, inflaatio lähti jälleen kovaan nousuun. Vuoden 1998 inflaatioaste oli peräti 84,4 prosenttia. Sittemmin inflaatiovauhti on selkeästi hidastunut, mutta se on kuitenkin ollut hallituksen keskeisimpiä talouteen liittyviä ongelmia 2000-luvun puolellakin.

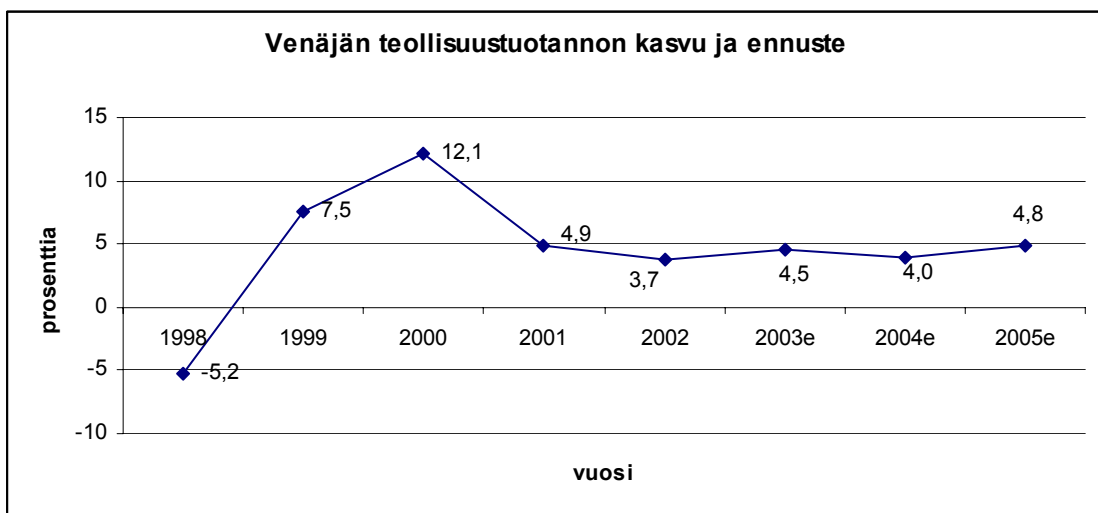


Kuvio 3. Venäjän inflaation kehitys (Lähde: Goskomstat)

Hallitus on asettanut tavoitteeksi alle 10 prosentin inflaation lähivuosina, mutta ennusteet kertovat vuodelle 2003 noin 14 prosentin inflaatiota ja vuonna 2004 noin 12 prosenttia, vuonna 2005 noin 10 prosenttia ja vasta vuonna 2006 selvästi alle sen.

### Teollisuustuotannon kehitys

Venäjän teollisuustuotanto laski voimakkaasti 1990-luvulla ja on yhä vain noin puolet vuoden 1990 tasosta. Vuoden 1998 talouskriisi paransi paikallista tuotantoa joillakin sektoreilla, mikä näkyy vuosien 1999 ja 2000 tuotantoluvuissa, mutta muutoin kasvu on viime vuosina ollut melko tasaista. Ennuste vuodelle 2003 on 4,5 prosenttia, vuodelle 2004 4 prosenttia ja vuodelle 2005 4,8 prosenttia.



Kuvio 4. Venäjän teollisuustuotannon kasvu ja ennusteet (Lähteet: Finpro [Goskomstat 2/2003, EIU Forecasts 3/2003])



## Kotitalouksien ostovoima

Venäjän kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot ovat kasvaneet viimeksi kuluneen vuoden aikana merkittävästi. Tosin eri lähteet kertovat erilaisista kasvuluvuista. Kasvua on joka tapauksessa tapahtunut, sillä myös reaalitypalkat ovat nousseet. Kotitalouksien ostovoiman lisäys näkyy vähittäiskaupan myynnin ja erilaisten palveluiden tuotannon kasvuna, kun ihmisillä on aiempaa enemmän rahaa käytettävissään muuhunkin kuin ruokaostoksiin. Lähes puolet venäläisten tuloista menee silti edelleen ruokaan. Reaalitypalkkojen viimeaikainen nousuvauhti ei voi jatkua pitkään. Venäjän jatkuva riippuvuus öljyn ja muutaman muun keskeisen vientituotteen maailmanmarkkinahinnoista johtaa kasvun epävakauteen, millä voi herkästi olla kielteisiä talouspoliittisia seurauksia.

Tulot ja niiden kasvu jakautuvat Venäjällä edelleen hyvin epätasaisesti, sillä maan pienituloisin viidennes ansaitsee vain 2,5 prosenttia kaikista tuloista, kun samalla suurituloisimman viidenneksen osuus on 67,1 prosenttia. Viimeaikainen ostovoiman kasvu koskee nimenomaan keskiluokkaa, joka tosin on Venäjän tapauksessa ongelmallinen käsite. Varsinaista länsimaista keskiluokkaa ei Venäjällä oikeastaan olekaan. Siksi myös arviot Venäjän ns. keskiluokan koosta vaihtelevat suuresti. Yleisesti siihen lasketaan Venäjällä kuuluvaksi henkilö, jolla on käytettävissään yli 200 Euroa kuussa (Moskovassa yli 300 Euroa). Keskipalkka on Venäjällä nykyisin noin 150 Euroa (Moskovassa 230 Euroa). Eläkkeitä nostettiin elokuun 2003 alussa, siten että keskimääräinen eläke nyt noin 55 Euroa kuukaudessa. Perushyödykkeiden hankintaan venäläinen keskiluokka käyttää vähemmän kuin 35-40 prosenttia käytettävissä olevista tuloistaan. Tällaisen määrittelyn keskiluokkaan kuuluu noin 20-25 prosenttia koko Venäjän väestöstä. Moskovassa ja Pietarissa osuus on hieman suurempi.

*Taulukko 4. Tulorakenteen kehitys Venäjällä*

	1998	1999	2000	2001	2002
Nimelliset tulot asukasta kohden (EUR/kk)	40,8	62,8	88,0	117,2	130,9
Reaalitytulot asukasta kohden (% ed. vuoteen nähden)	84	88	113	110	110
Keskimääräinen eläke (EUR/kk)	16,1	17,0	26,8	39,2	49,5
Köyhyysraja (EUR/kk)	19,9	34,4	46,7	57,4	61,2
Väestöstä köyhyysrajan alapuolella (%)	23	28	29	27	25
Työttömyysaste (%)	13,2	12,6	9,8	8,9	7,9

Lähde: Economic Trends 2/2003

### 2.2.1 Yksityistäminen jatkuu?

Venäjän hallituksen heinäkuun lopussa 2003 hyväksymän vuosille 2004-2006 ajoittuvan yksityistämishjelman mukaan tarkoitus on myydä vuoteen 2006

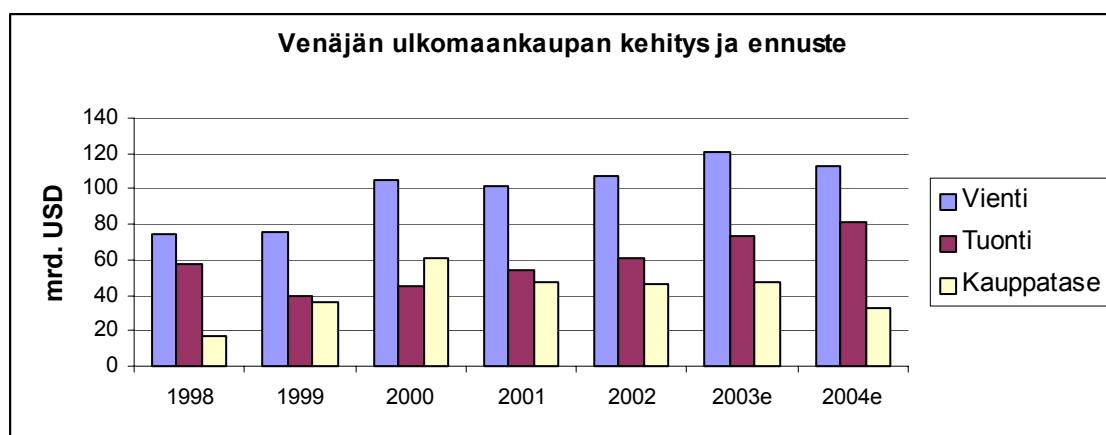
mennessä valtion osuudet kaikissa yrityksissä, jotka eivät ole strategisesti merkittäviä. Vuonna 2004 hallitus aikoo vetäytyä kaikista osakeyhtiöistä, joissa valtion osuus on alle 25 prosenttia ja joissa valtion vaikutusmahdollisuudet vähemmistöosakkuuden vuoksi ovat rajoitetut. Tällä yksityistämislistalla on 1050 jakamatonta valtiollista yritystä ja 629 osakepakettia. Merkittävimpiä yksityistämishankkeita ovat 7,6 prosentin osuuden myynti suuryhtiö LUKoilissa sekä osuuksien myynti mm. Pietarin satamassa.

Vuonna 2005 yksityistetään sellaiset yritykset, joissa valtion osuus on nyt 25-50 prosenttia. Tällaisia yrityksiä on erityisesti energiasektorin laiteteuotannossa, kalastussektorilla sekä yleisen koneenrakennuksen piirissä. Vuonna 2006 myydään valtion osuudet ei-strategisissa yrityksissä, joissa valtion osuus on yli 50 prosenttia. Tähän ryhmään kuuluu mm. siviilipuolen lentoyhtiöitä, kemian- ja petrokemianteollisuuden yrityksiä sekä geologian ja maatalouden piirissä toimivia yrityksiä.

## 2.3 Venäjän ulkomaankauppa ja investoinnit Venäjälle

### Venäjän ulkomaankaupan kehitys

Venäjän keskuspankki sisällyttää tuontilukuihinsa myös arvion rekisteröimättömästä tuonnista, minkä vuoksi keskuspankin tuontiluvut ovat korkeammat kuin Venäjän tullin tilastojen. Keskuspankin mukaan tuonti kasvoi vuonna 2002 12,5 prosenttia edellisvuodesta ja oli arvoltaan 60,5 miljardia dollaria. Vienti oli keskuspankin mukaan arvoltaan 106,9 miljardia dollaria ja ulkomaankaupan kauppataseen ylijäämä oli 46,4 miljardia dollaria. Ennusteet vuosille 2003 ja 2004 kertovat tuonnin ja viennin kasvusta ja toisaalta kauppataseen ylijäämän pienenemisestä.

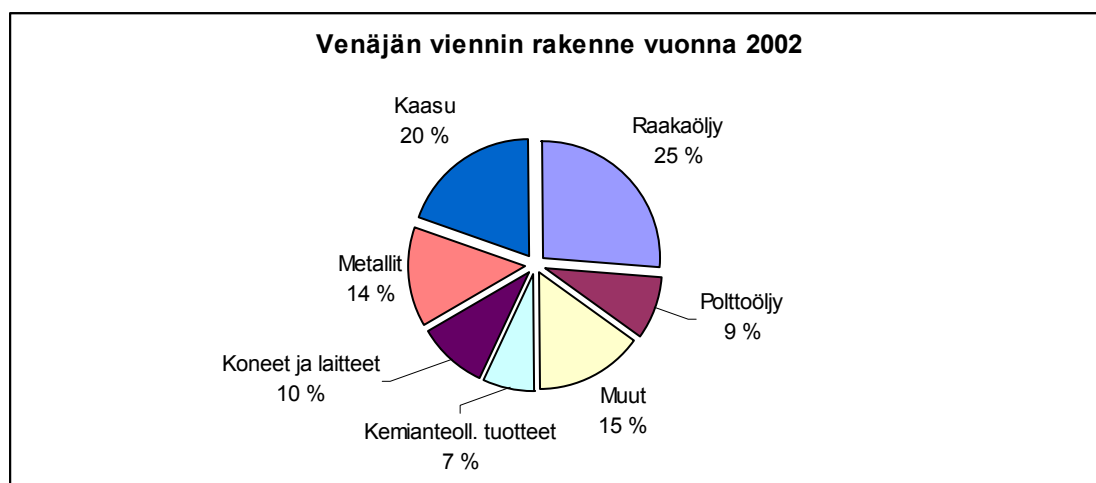


Kuvio 5. Venäjän ulkomaankaupan kehitys 1998-2002 ja ennuste 2003-2004 (Lähteet: Finpro [Venäjän keskuspankki, EIU Forecasts 7/2003])

Venäjän ulkomaankaupasta noin 40 prosenttia on kauppaa nykyisten EU-maiden kanssa. Tulevan EU:n itälaajentumisen jälkeen osuus tulee olemaan lähes 50 prosenttia. Suomi on ollut Venäjälle noin kymmenenneksi tärkein vientimaa viime vuosina noin 3 prosentin osuudellaan kokonaisviennistä.

### Ulkomaankaupan rakenne

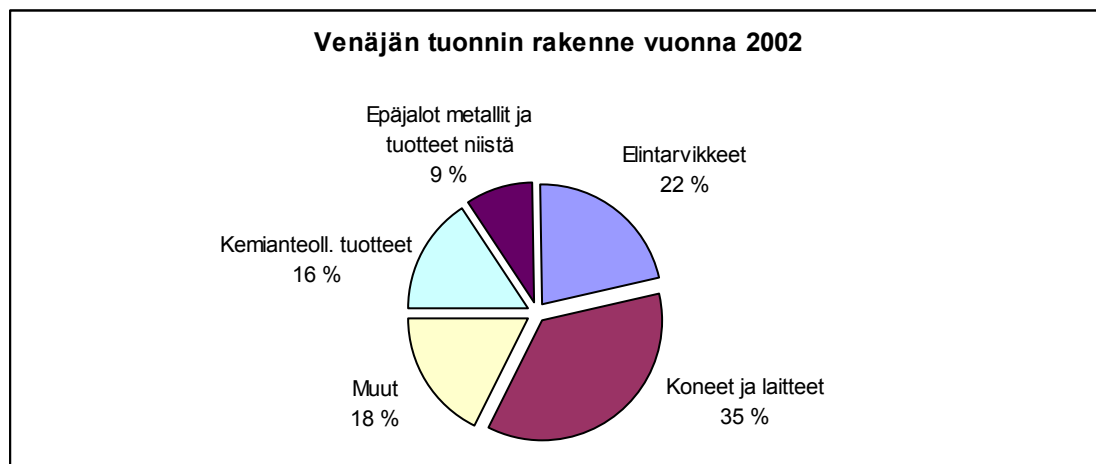
Venäjän viennin rakenteessa ei juurikaan ole tapahtunut edistystä tai muutosta, sillä vienti koostuu edelleen pääasiassa raaka-aineista. IVY-maiden ulkopuolelle suuntautuneesta viennistä 56,5 prosenttia oli energiasektorin tuotteita, ennen kaikkea öljyä. Toiseksi tärkein vientituoteryhmä olivat metallit ja metallituotteet, joiden vienti kasvoi kuitenkin vain 1,1 prosenttia edellisvuodesta. Tällä sektorilla vaihtelut tuotteittain olivat kuitenkin suuria. Rauta- ja terästeollisuuden vienti kasvoi 13 prosenttia, mutta toisaalta värimetallien vienti supistui huomattavasti. Kuparin vienti supistui 14 prosenttia ja alumiinin 11,3 prosenttia. Koneenrakennussektorin vienti supistui 3,7 prosenttia edellisvuodesta ja kemianteollisuuden 2,8 prosenttia. Koneiden osuus viennissä IVY-maiden ulkopuolelle oli 8 prosenttia ja kemianteollisuuden tuotteiden 6,4 prosenttia. Puun sekä sellu- ja paperituotteiden vienti sen sijaan kasvoi 10 prosenttia edellisvuodesta. Huomattavaa on, että jalostettujen tuotteiden osuus viennissä on edelleen olematon.



*Kuvio 6. Venäjän tärkeimmät vientituotteet vuonna 2002 (Lähteet: Finpro [Goskomstat])*

Venäjän tuonnissa sen sijaan jalostettujen tuotteiden ja teknologian osuus on hallitseva. Koneiden ja laitteiden osuus tuonnissa IVY-maiden ulkopuolelta oli vuonna 2002 noin 39 prosenttia ja tuonnin arvo kasvoi 24,1 prosenttia edellisvuodesta. Myös maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden tuonti kasvoi jälleen voimakkaasti, 18,2 prosenttia vuodesta 2001. Pelkästään lihan (tuoreen ja pakastetun) tuonti kasvoi kolmanneksella. Tämän kehityksen johdosta on vuoden 2003 alkupuolella otettu

käyttöön määrälliset rajoitukset ulkomaisen lihatuonnin hillitsemiseksi ja Venäjän kotimaisen teollisuuden suojelemiseksi.



Kuvio 7. Venäjän tärkeimmät tuontituotteet vuonna 2002 (%) (Lähteet: Finpro [Venäjän tulli])

### Suorat ulkomaiset sijoitukset Venäjälle

YK:n keräämien tilastotietojen mukaan Venäjälle oli tehty vuosina 1991-2001 suoria ulkomaisia sijoituksia kaikkiaan noin 20 miljardin dollarin arvosta. Itä-Euroopan siirtymätalouksista Puola, Tšekki ja Unkari ovat onnistuneet houkuttelemaan enemmän sijoituksia kuin Venäjä, vaikka niiden asukasluku on huomattavasti pienempi. Asukaslukuun suhteutettuna sijoitukset Venäjälle ovatkin edelleen huomattavan vähäiset.

## 2.4 Venäjän ja Suomen välinen kauppa ja sijoitukset

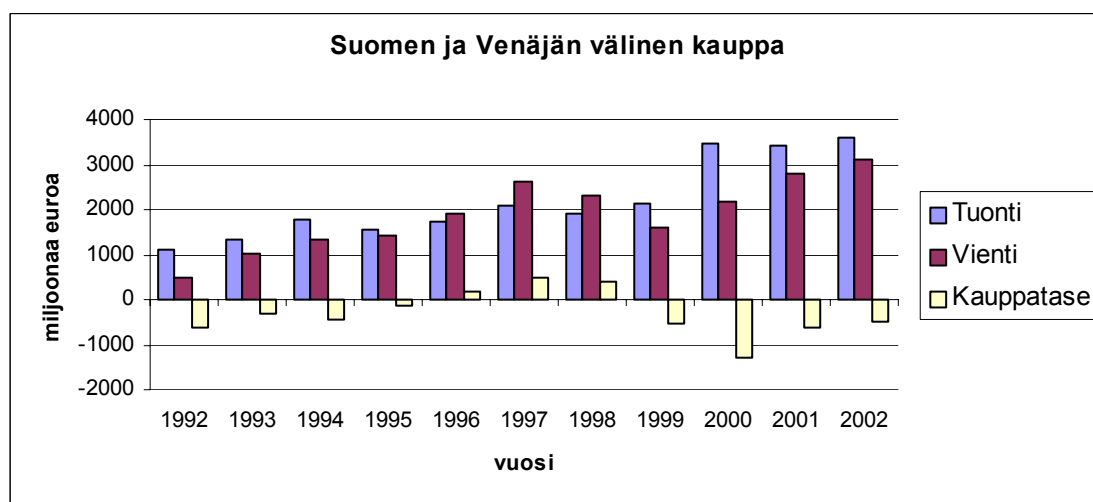
### 2.4.1 Suomen ja Venäjän kauppasuhteet

Suomen ja Venäjän välistä kauppaa säätelee EU:n ja Venäjän välinen kauppapoliittinen järjestelmä. Sen keskeisin asiakirja on vuonna 1994 allekirjoitettu ja 1997 voimaan astunut EU:n ja Venäjän välinen kumppanuus- ja yhteistyösopimus. Sopimus sisältää suosituimmuusperiaatteeseen pohjautuvan kaupan vapauttamisen, määrällisten rajoitusten poistamisen ja lainsäädännön harmonisoinnin. Lisäksi siinä käsitellään yrityksen perustamiseen ja toimintaan liittyviä kysymyksiä, maksusuorituksia, pääoman liikkuvuutta, kilpailua ja immateriaalioikeuksia ja niiden suojaa, oikeudellista yhteistyötä ja muita keskeisiä yhteistyöaloja. Kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen tulosten saavuttaminen on ollut kuitenkin toivottua hitaampaa. Etenkin kaupan ja investointien esteiden purkamisessa on ollut ongelmia. Näin ollen bilateraalisen yhteistyön merkitys yritysten toimintaympäristön kehittämisessä on edelleen suuri.

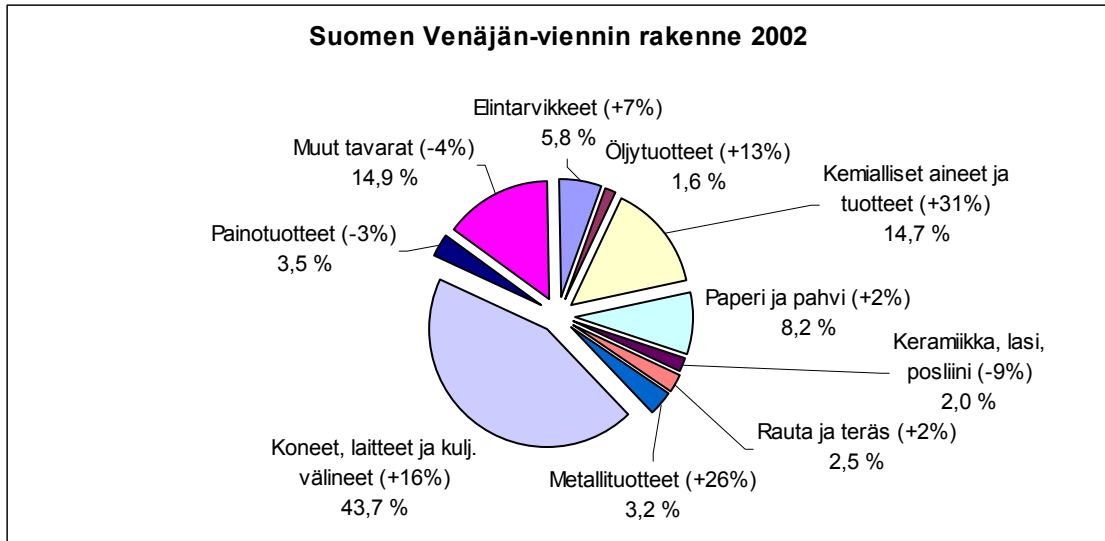
Suomen ja Venäjän välillä on joukko kahdenvälisiä sopimuksia, jotka täydentävät EU-Venäjä –yhteistyösopimuksia. Näistä tärkeimpiä ovat kaksinkertaisen verotuksen estävä sopimus ja investointisuojausopimus. Uusi ajanmukaiset vaatimukset täyttävä investointisuojausopimus on alustavasti hyväksytty keväällä 2002, mutta se on edelleen allekirjoittamatta.

## Vienti ja tuonti

Suomen merkittävistä vientimarkkinoista vain Kiina, Viro ja Venäjä kasvavat nopeasti. Suomen vienti Venäjälle onkin kasvanut viime vuosina nopeasti vuoden 1998 notkahduksen jälkeen. Vuonna 2002 vienti kasvoi edelleen 11 prosenttia, mutta vauhti hidastui edellisvuosista. Vuonna 2002 Venäjä oli Suomen viidenneksi tärkein vientimaa, viennin arvon ollessa noin 3,1 miljardia euroa. Samaan aikaan tuonti Venäjältä kasvoi 5 prosenttia ollen arvoltaan 3,6 miljardia euroa. Venäjä oli Suomen kolmanneksi tärkein tuontimaa. Venäjän osuus Suomen kokonaisviennistä oli 6,6 prosenttia ja kokonaistuonnista 10,1 prosenttia. Kauppatase on jo useana vuonna ollut selvästi Suomelle alijäämäinen. Vuonna 2002 vajetta kertyi lähes puoli miljardia euroa. Vuoden 2003 ensimmäisellä puoliskolla Venäjä nousi toiseksi tärkeimmäksi tuontimaaksi (12,8%) heti Saksan (14,5%) jälkeen.



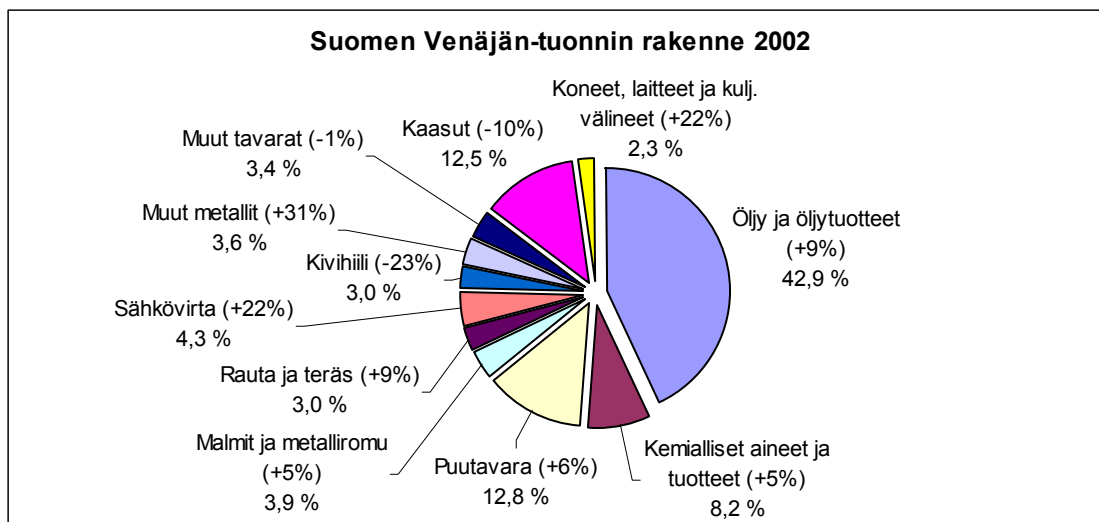
Kuvio 8. Suomen ja Venäjän välisen kaupan kehitys 1992-2002 (Lähde: Tullihallitus)



*Kuvio 9. Suomen vienti Venäjälle tuoteryhmittäin vuonna 2002; suluissa muutos edelliseen vuoteen nähden (Lähde: Tullihallitus)*

Suomen ja Venäjän välisen kaupan voimakkaasta kasvusta huolimatta on kaupankäynnissä edelleen suuria ongelmia. Venäjän nopeasti muuttuvat ja vaikeasti tulkittavat mm. tullaukseen, kuljetuksiin ja sertifiointiin liittyvät määräykset aiheuttavat jatkuvasti ongelmia suomalaisille viejille. Venäjällä on vuonna 2003 käyty keskustelua tuonnin rajoittamisesta elintarvikealalla, mikä koskettaa useita suomalaisyrityksiä. Elintarvikealalla Venäjän viennillä on suurta merkitystä mm. Valiolle.

Suomen viennissä Venäjälle koneiden, laitteiden ja kuljetusvälineiden osuus on lähes puolet, noin 44 prosenttia. Puhelin- ja radiolaitteiden osuus tästä on liki kolmannes ja kasvoi selvästi edellisvuodesta. Kemianteollisuuden vienti on kasvanut nopeasti. Tästä tuoteryhmästä viedään erityisesti väriaineita, lääkevalmisteita ja muoveja. Metsäteollisuuden tuotteiden osuus on pysynyt melko lailla samalla tasolla hieman yli 10 prosentissa. Paperin ja pahvin vienti kattaa valtaosan tästä viennistä. Elintarvikkeiden viennin osuus on selvästi pienentynyt 1990-luvun luvuista, jolloin sen osuus oli vuosikymmenen alkupuolella noin viidennes ja loppupuolellakin vielä noin kymmenesosa koko viennistä.



*Kuvio 10. Suomen tuonti Venäjältä tuoteryhmittäin vuonna 2002; suluissa muutos edelliseen vuoteen nähden (Lähde: Tullihallitus)*

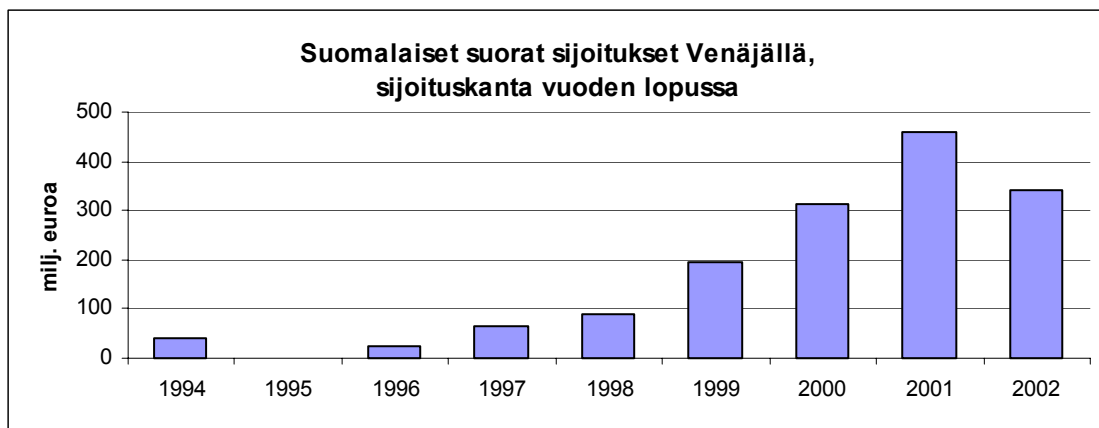
Suomen tuonti Venäjältä on edelleen energiatoimitusten hallitsemaa. Tuonti koostui vuonna 2002 pääosin öljystä, kaasusta, kivihilestä ja sähköstä, joiden osuus kokonaistuonnista oli 62,7 prosenttia. Energiaryhmän sisällä öljyn tuonti oli vuonna 2002 kasvussa, mutta hiili- ja kaasutuonti supistuivat selvästi. Puutavaran tuonti muodostaa noin 13 prosenttia tuonnin arvosta ja on ollut edelleen kasvussa.

Suomea lähellä olevan Luoteis-Venäjän talouskasvu on ollut nopeampaa kuin koko Venäjän keskimäärin. Kulutustason nousu – jota edesauttaa ruplan vahvistuminen – lisää Venäjän tuontia, kun tuontitavaroiden kysyntä kasvaa. Vaikka Venäjä jäisikin kasvutavoitteistaan, niin markkinat tulevat todennäköisesti joka tapauksessa kasvamaan nopeammin kuin Suomen ja EU-alueen markkinat. On varsin perusteltua arvioida, että Venäjältä tulee lähivuosina Suomen tärkein vientimarkkina-alue.

#### 2.4.2 Suorat sijoitukset

Suomalaisten suorat sijoitukset Venäjälle ovat kasvaneet tasaisesti viime vuoden notkahdusta lukuun ottamatta. Kuitenkin sijoitukset Venäjälle ovat edelleen hyvin vähäiset suhteessa kokonaisuuteen. Vuoden 2002 lopussa Venäjän osuus kaikista Suomesta lähtöisin olevista ulkomaisista suorista sijoituksista oli vain noin 0,5 prosenttia, kun vastaavasti tuleviin uusiin jäsenmaihin on sijoitettu lähes kuusinkertainen määrä, joista pieni Viro on onnistunut houkuttelemaan lähes kaksinkertaisen määrän suomalaista pääomaa Venäjään verrattuna. Suoria sijoituksia on tehty Suomesta Venäjälle suurin piirtein yhtä paljon kuin Puolaan ja Unkariin. Nykyisen EU-alueen osuus on lähes 70 prosenttia.

Venäjältä peräisin olevat suorat sijoitukset Suomeen muodostavat vuoden 2002 lopussa noin 1 prosentin osuudella kaikista ulkomaisista suorista sijoituksista. Suorat ulkomaiset sijoitukset Suomeen ovat tulleet yli 90 prosenttisesti nykyisistä EU-maista.



*Kuvio 11. Suomalaiset suorat sijoitukset Venäjällä (Lähde: Suomen pankki)*

Jumppanen (2001, toim. Liuhto) tarkastelee venäläisten yritysten toimintaa Suomessa. Vuonna 2000 Suomessa toimi 1797 yritystä, joiden johdossa tai hallituksessa oli vähintään yksi Venäjän kansalainen. Venäläiset yritykset toimivat yleensä (80%) osakeyhtiömuotoisina. Noin 80 prosenttia toimii Etelä-Suomen alueella ja noin 10 prosenttia Länsi-Suomessa. Sitä vastoin lähelle rajaa, Itä-Suomeen, on sijoittunut vain noin 6 prosenttia näistä yrityksistä.



### 3 Venäjän liiketoimintaympäristö ja toimintatavat

Venäjän lainsäädäntö on viime vuosina kohentunut rajusti, ja samalla myös käytännön liiketoimintaympäristö on parantunut. Tästä selvänä merkinä on sekin, että pienyritysten määrä on vihdoinkin alkanut kasvaa. Venäläinen liiketoimintaympäristö toimintatapoineen on kuitenkin yhä kaukana länsimaisesta. Tässä luvussa on lyhyesti esitelty Venäjän yhtiömuotoja, toimintatapoja, ulkomaisten yritysten toimintaa Venäjällä ja pk-sektorin asemaa.

#### 3.1 Yhtiömuodot ja ulkomaisten yritysten toiminta

Kun yritys päättää etabloitua Venäjälle, sen on ratkaistava toiminnan juridinen muoto eli toimitaanko Venäjällä edustuston, sivuliikkeen vai yrityksen muodossa. Lisäksi tulee päättää onko yritys kokonaan ulkomaisella pääomalla toimiva tytäryritys vai yhteisyritys venäläisen toimijan kanssa. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että ellei yrityksellä ole mitään erityistä syytä perustaa Venäjälle tytäryritystä sen kannattaa toimia edustuston kautta. Vaikka tytäryrityksellä on laajemmat toimintamahdollisuudet, edustustolla on puolellaan monia etuja mm. Venäjän valuuttasäännösten vuoksi.

Tämä kappale perustuu pitkälti Suomen Yrittäjien (<http://www.yrittajat.fi>) Internet-sivuilla olevaan ”Liiketoiminta Venäjällä” -kirjoitukseen, jonka on tuottanut Hedman Osborne Clarke Alliance vuonna 2001. Teksti on yleisluonteista eikä näin ollen sisällä tapauskohtaisia neuvoja.

#### **Yhtiömuodot**

Yrityksen perustaminen Venäjälle on siinä määrin monimutkainen prosessi, että siinä tulee käyttää apuna asiaan perehtyneen lakitoimiston apua. Yhtiö on rekisteröitävä valtion virallisessa laitoksessa, joka esimerkiksi Pietarissa on pormestarinvirasto. Rekisteröitäessä on esitettävä joukko virallisia asiakirjoja venäjän kielelle käännettynä.

Venäläisiä yhtiömuotoja ovat:

- ”avoin” osakeyhtiö
- ”suljettu” osakeyhtiö
- rajavastuuyhtiö
- täydellinen toveruus
- tuotanto-osuuskunta

Venäjällä on siis kahden tyyppisiä osakeyhtiöitä. Avoimella osakeyhtiöllä on oikeus järjestää julkinen osakeanti ja myydä osakkeitaan vapaasti eli sen toiminnassa korostuu toiminnan julkisuus ja raportointivelvollisuus. Sen sijaan suljetun osakeyhtiön osakkeet jaetaan vain yhtiön perustajien tai muun ennalta määritellyn ryhmän kesken, eikä sillä ole oikeutta järjestää julkista osakeantia tai muulla tavoin tarjota osakkeitaan kenen tahansa hankittavaksi.

Venäjän yleisin ja edelleen suosituin yhtiömuoto on rajavastuuyhtiö, jonka kaltaista yhtiömuotoa Suomen laki ei tunne. Suhteessa osakeyhtiöön rajavastuuyhtiöllä on merkittäviä etuja puolellaan kuten

- yksinkertaisempi menettely yhtiötä perustettaessa ja osakepääomaa korotettaessa, jolloin erillistä osakeantien rekisteröintiä Arvopaperikomiteassa ei tarvita;
- vararahasto ei ole pakollinen;
- osakepääomaa korotettaessa osuuksista ei tarvitse maksaa arvopapereiden transaktioveroa.

Rajavastuuyhtiö perustetaan perustajien keskinäisellä kirjallisella sopimuksella. Perustajia voi olla yksi tai useampia, joko yksityisiä henkilöitä tai yhtiöitä. Ulkomaiselle omistukselle ei ole asetettu rajoituksia. Rajavastuuyhtiön perustamisasiakirjoja ei pääsääntöisesti notarisoida, mutta jos perustaja on ulkomainen luonnollinen henkilö (ei yhtiö) tulee perustamisasiakirjat vahvistuttaa venäläisellä notaarilla.

### **Sivuliike tai edustusto Venäjällä**

Sivuliike on perustajayhtiön erillinen yksikkö, joka sijaitsee yhtiön kotipaikan ulkopuolella ja joka harjoittaa yhtiön toimialan piiriin kuuluvia toimintoja tai osaa niistä. Tällainen on esimerkiksi suomalaisen yhtiön sivuliike, jolla on omaa tuotantotoimintaa Venäjällä.

Edustusto on perustajayhtiön erillinen yksikkö, joka sijaitsee yhtiön kotipaikan ulkopuolella ja jonka tehtävänä on edustaa yhtiötä ja suojata sen etuja. Suomalaisen yhtiön edustusto Venäjällä, joka tutkii ja seuraa markkinatilannetta sekä toimii perustajayhtiön agenttina on esimerkki tällaisesta toimintamallista.

Huomioitavaa sivuliikkeiden ja edustustojen osalta on, että niitä ei katsota itsenäisiksi oikeushenkilöiksi. Vastuu niiden toiminnasta kuuluu perustajayhtiölle, jonka vahvistamien sääntöjen mukaisesti sivuliikkeiden ja edustustojen on toimittava. Perustajayhtiö nimittää sivuliikkeelle tai edustustolle päällikön, joka toimii yhtiön antaman valtakirjan nojalla. Jos päällikkö on ulkomaalainen, on hänellä oltava työlupa Venäjälle.

Ulkomaalaisen yhtiön perustama sivuliike tai edustusto on Venäjällä kirjanpito- ja verovelvollinen siellä kertyneistä tuloista. Venäjän verolainsäädännön mukaan edustustostakin tulee verovelvollinen, kun yhtiö säännönmukaisesti harjoittaa liiketoimintaa omissa nimissään Venäjällä.

Ulkomaalaisen yhtiön perustama sivuliike tai edustusto rekisteröidään sijaintipaikkakunnasta riippumatta Venäjän oikeusministeriön yhteydessä toimivassa valtiollisessa rekisterikamarissa, joka sijaitsee Moskovassa. Samalla rekisterikamarilta saa toimiluvan, joka on sivuliikkeille ja edustustoille määräaikainen ja voimassa 1-3 vuotta kerrallaan.

### **Liiketoiminnan verotus**

Venäjällä verojen kiertäminen on ollut perinteisesti yleistä. Siksi verojärjestelmän uusiminen on ollut Venäjän hallituksen keskeisimpiä tehtäviä viime vuosien aikana. Tavoitteena on keventää yritysten velkataakkaa ja tuoda yritykset harmaan talouden piiristä normaalin liiketoiminnan piiriin. Uusi verojärjestelmä on edelleen osittain laadintavaiheessa. Uuden verojärjestelmän keskeinen säädös on verokoodi, joka on ollut voimassa vuoden 1999 alusta asti. Sen ohella Venäjällä sovelletaan muitakin verolakeja sekä Veroministeriön monilukuisia määräyksiä.

Elinkeinonharjoittajan kannalta tärkeimmät verot Venäjällä ovat

- voittovero
- lähdevero
- arvopapereiden transaktiovero
- omaisuusvero
- yhtenäinen sosiaalivero
- arvonlisävero.

Verovelvollisia ovat voittoverosta annetun lain mukaan kaikki venäläiset juridiset henkilöt sekä ulkomaiset yritykset, jotka harjoittavat liiketoimintaa Venäjällä kiinteän toimipaikan kautta. Kiinteän toimipaikan muodostumisesta on määräyksiä myös kansainvälisissä verosopimuksissa. Ulkomaisen yrityksen kiinteän toimipaikan verotettava voitto tarkoittaa lähtökohtaisesti kiinteän toimipaikan kirjanpidon mukaisten tulojen ja vähennyskelpoisten menojen erotusta. Kiinteän toimipaikan menoksi hyväksytään myös ulkomailla suoritettut hallintomenot.

Arvonlisäveron alaista on tavaroiden, palveluiden ja työsuoritusten myynti Venäjällä ja tavaroiden maahantuonti Venäjälle. Arvonlisäveroa koskevissa myyntipaikkasäännöksissä on määritelty se, milloin palvelun tai työsuorituksen myynnin katsotaan tapahtuvan Venäjällä.

Arvonlisäverokantoja on toistaiseksi Venäjällä kolme:

- 0% (mm. vienti Venäjältä)
- 10% (tietyt lapsille tarkoitetut tavarat ja tietyt ruokatavarat)
- 20% (kaikki muu tavara, palvelut ja työsuoritukset)

### **Työnantajana toimiminen**

Venäjän työlainsäädäntö ei ole juurikaan muuttunut Neuvostoliiton ajoilta. Ominaista Venäjän työlainsäädännölle on

- keskittyminen työntekijöiden oikeuksien suojaamiseen;
- työntekijöiden palkkaamista, työsuhteen muuttamista sekä sen päättämistä koskevat tiukan muodolliset menettelysäännökset;
- tarkkaan säädely luettelo erottamisperusteista;
- kaikille työntekijän asemaa koskeville muutoksille vaaditaan kirjallinen muoto.

Työnantaja on velvollinen pidättämään työntekijän palkasta ennakonpidätyksen sekä maksamaan ns. yhtenäistä sosiaaliveroa. Suomalaisen työnantajan lähettäessä suomalaisia työntekijöitä Venäjälle, on työsuhteen ehdoissa huomioitava seuraavaa:

- sekä kotimaisten että ulkomaisten työntekijöiden työsuhteen sovelletaan Venäjän työlakia, mikäli työnantajaksi tulee venäläinen (tytär)yritys;
- kun työnantajana on lähettävä suomalainen yritys, työsuhteen sovelletaan Suomen lakia, mikäli työntekijä tavallisesti työskentelee Suomessa;
- työsuhteen keskeiset ehdot tulee vahvistaa kirjallisesti. Esimerkiksi ulkomaantyöskentelyn kesto ja palkanmaksussa käytettävä valuutta;
- Suomen ja Venäjän välillä ei ole voimassa sopimusta sosiaaliturvan määräytymisestä ulkomaantyöskentelyn aikana. Suomen sosiaaliturvan piirissä pysymisen edellytykset on selvitettävä ennen ulkomaantyöskentelyn alkua.

## **3.2 Ulkomaiset investoinnit**

Vuodesta 1999 alkaen Venäjällä on ollut voimassa ulkomaisia investointeja koskeva laki, jonka avulla pyritään kannustamaan ja lisäämään ulkomaisia investointeja. Lain piiriin kuuluvat liiketoiminnan aloittaminen Venäjällä ja siinä tarkoituksessa tehtävät investoinnit. Ulkomaisella investoijalla on Venäjällä periaatteessa samat oikeudet kuin paikallisillakin. Nykyisin ei enää kaikkia ulkomaisia investoijia suosita venäläisten kustannuksella. Suosituimmuus edellyttää ns. priorisoitua hanketta, joka sisältyy Venäjän hallituksen erityisluetteloon.

Venäjän vero- ja valuuttalainsäädäntö suosivat tietyissä suhteissa ulkomaisen pääoman sijoittajia. Tulliveroa ei tarvitse maksaa varoista tai omaisuudesta, jotka tuodaan Venäjälle perustettavaan yritykseen pysyvästi omana pääomana sijoitettavaksi. Valuuttasäännökset suosivat ulkomaalaisten yhtiöiden sivuliikkeitä ja edustustoja, joilla on laissa määritelty erilainen asema kuin paikallisten yhtiöiden sivuliikkeillä ja edustustoilla. Ulkomaisilla voi olla rajoittamaton määrä valuuttatilejä,

mikä mahdollistaa joustavamman maksuliikenteen. Ulkomaisia investointeja varten on myös mahdollista saada taloudellista tukea Venäjän valtiolta.

Venäjän investointi-ilmapiiri on parantunut valtionalouden vahvistumisen, keskuspankin valtionvarannon kasvun ja hallituksen uudistuspolitiikan ansiosta. Venäjän kansainvälinen luottokelpoisuus on parantunut ja suuret länsiyrietykset, mm. autoteollisuus ja energia-ala, ovat aktivoituneet Venäjän suuntaan. Moskovan pörssin vaihto ja osakkeiden hinnat ovat olleet nousussa. Positiivisesta kehityksestä huolimatta ulkomaiset investoinnit Venäjälle ovat riittämättömät maan tarpeisiin nähden. Toiseksi investoinnit öljyteollisuuteen eivät edesauta maan tuotantorakenteen uudistamiseen kohdistuvia toiveita.

### 3.3 Pk-sektori

Euroopan unionin ja Venäjän määritelmät pk-yritykselle eroavat huomattavasti toisistaan. Venäjän nykyisten lakien mukaan pienyrityksiä ovat teollisuudessa, rakennus- ja kuljetussektorilla yritykset, jotka työllistävät enintään 100 työntekijää. Maataloudessa pienyrityksiä ovat enintään 60 ja vähittäiskaupassa enintään 30 henkeä työllistävät yritykset. Venäläisessä määrittelyssä huomioimatta jäävät kokonaan yksityisyrittäjät ja yritykset, joissa on enintään 250 työntekijää, joka on yläraja EU:n pk-yritysten määritelmässä. Keskisuuret yritykset puuttuvatkin venäläisestä määrittelystä ja tilastoinnista kokonaan. Tästä määrittelyerosta johtuen EU on arvioinut Venäjän pk-sektorin kehittyneen huomattavasti paremmin kuin venäläiseen määrittelyyn perustuvat Venäjän tilastokeskuksen Goskomstatin tilastot kertovat. On arvioitu, että kun Venäjän yrityssektoria tarkastellaan EU:n määritelmien mukaisesti, niin pk-yritysten osuus yritysten kokonaismäärästä olisi vähintään 90% (EU:ssa 99,8%), yritysten työvoimasta vähintään 45% (EU:ssa 65,8%) ja liikevaihdosta 40% (EU:ssa 56,7%).

Näistä määrittelyeroistakin johtuen tarkkaa tietoa Venäjän pienyritysten osuudesta maan bruttokansantuotteesta ei ole saatavilla. Euroopan komissio arvioi osuuden olevan noin 40 prosenttia, kun taas Venäjän hallituksen mukaan osuus on vain noin 12 prosenttia. Goskomstatin mukaan virallisesti rekisteröityjä pienyrityksiä oli huhtikuussa 2002 noin 850 000. Virallisesti rekisteröityjen pienyritysten määrä on kasvanut hitaasti, kun taas kasvu yksityisyrittäjien osalta on ollut huomattavan voimakasta, mikä lienee johtanut Euroopan komission arvioon pienyritysten suuresta osuudesta. Hidasta rekisteröityjen pienyritysten määrän kasvua selitetään sillä, että pienyritykset siirtyvät varjotalouden puolelle ilman juridisen henkilön statusta tai rekisteröityvät yksityisyrittäjiksi, jolloin saadaan tiettyjä taloudellisia etuja.

Merkittävin syy Venäjän pienyritystoiminnan hitaaseen kehittymiseen on vaikea rahoitustilanne. Kansainvälisistä kehitysohjelmista huolimatta pienyritysten lainansaantimahdollisuudet ovat edelleen rajoitetut. Tarkkoja tietoja pienyritysten

osuudesta lainojen saajana ei ole, mutta Venäjän keskuspankki on arvioinut niiden osuuden olevan vain 1-2 prosentin luokkaa. Yksittäiset pankit ovat alkaneet vähitellen myöntää luottoja myös pienyrityksille, mutta korkeilla koroilla.

Venäjän pienyritysten tavaroiden ja palveluiden tuotanto on viime vuosina supistunut. Osuus maan kokonaistuotannosta on laskenut vuoden 1999 8 prosentista 6,1 prosenttiin vuonna 2001. Investointien osalta tilanne on hieman valoisampi ja pienyritysten osuus on kasvanut vuonna 2001 7,7 prosenttiin vuoden 1997 5,4 prosentista.

Pienyrityskatoa on ollut erityisesti teollisuudessa, jossa niiden lukumäärä on laskenut vuodesta 1997 lähtien lähes viidellä tuhannella 125 000:een vuonna 2001. Teollisuuden osuus pienyritysten kokonaismäärästä on enää 14,8 prosenttia. Kaupan osuus pienyrityksistä on edelleen suurin 46 %. Viime aikoina on ollut havaittavissa painopisteen siirtymistä palvelualoille ja ravintolatoimintaan.

Pienyrityksiä on Venäjällä suhteellisesti eniten Keski-Venäjän federatiivisella alueella, jonka keskus on pääkaupunki Moskova. Pelkästään Moskovan kaupungissa pienyrityksiä on arviolta noin 200 000 ja sitä ympäröivällä alueella noin 50 000. Pietari on toinen merkittävä pienyritysten keskittymä. Vuonna 2000 Pietarissa oli venäläismääritelmän mukaisia pienyrityksiä noin 79 000. Leningradin alueella pienyrityksiä oli samana vuonna noin 12 000.

### 3.4 Erityispiirteitä ja ongelmia

Venäjän valtakunnallinen lainsäädäntö ja sitä täydentävät alueelliset määräykset elävät koko ajan. Lainsäädäntö onkin ulkomaisille yrityksille suurin ongelma Venäjällä. Muitakin ongelmia on lukuisia, kuten sertifiointi, tullaus, verotus, lahjonta, mafia, kuljetukset, lisenssi- ja rekisteröintivaateet. Myös viisumikäytäntö, asiakirjojen käsittelynopeus ja tietojen saanti viranomaisilta on yleisesti koettu ongelmiksi. Osittain nämä kaupan esteet johtuvat Venäjän markkinatalouden vakiintumattomuudesta ja talouden siirtymävaiheesta, mutta osa on puhtaasti protektionistisia.

Vuoden 2002 lopulla julkistetun venäläistutkimuksen mukaan korruptio ja lahjonta on Venäjällä edelleen yleistä huolimatta lakiuudistuksista, talouskasvusta ja viranomaisten toimenpiteistä. Virkamiesten taskuihin on varattava huomattavia summia, jotta viranomaisprosessit sujuisivat nopeammin, miliisien maksumääräykset pienenisivät, hoito sairaaloissa olisi asiallista, korkeakouluopinnot etenisivät jouhevasti jne. Kansalaiset maksavat vuosittain tutkituilla 40:llä Venäjän alueella noin 170 miljardia ruplaa (5,4 mrd. USD) ylimääräistä viranomaisten voiteluun. Pk-yritykset käyttävät samaan tarkoitukseen 350 miljardia ruplaa (noin 11,1 mrd. USD). Summan suuruutta kuvaa se, että se on yli neljännes valtion vuodelle 2002

arvioimista budjettituloista ja yli kolmannes budjettimenoista. Arvion mukaan koko Venäjällä maksetaan vuosittain noin 40 miljardia dollaria lahjusrahaa. Investoijan kannalta ei ole ilahduttava tieto se, että ainoastaan noin 2 prosenttia tapauksista käsitellään virallisesti oikeudessa. Samainen tutkimus osoitti myös, että tilanne vaihtelee suuresti Venäjän eri alueilla. Pietarin kaupunki on kärkijoukossa lahjusrahan maksamisen määrässä.

Menestyminen Venäjän markkinoilla edellyttää paikallisten olosuhteiden hyvää tuntemusta sekä pitkäjännitteistä ja tavoitehakuista toimintaa, joka kannattaa suunnitella huolella. Venäjällä on edelleen päätöksenteko kaikilla tasoilla äärimmäisen keskitettyä. Organisaatio on yleensä vertikaalinen, ja johtotapa tästä syystä erittäin autoritaarinen; johtaja on kuningas talossa. Delegointi ei ole kovinkaan yleistä. Osin tästä syystä päätöksenteko on Venäjällä äärimmäisen hidasta tai prosessit ainakin etenevät hitaasti. Omalla aktiivisuudella asioiden etenemiseen voidaan vaikuttaa. On luotava suhteet ihmisiin, joiden avulla asiat saa etenemään.

Henkilökohtaisilla kontakteilla ja seurustelulla on venäläisessä bisneskulttuurissa poikkeuksellisen suuri merkitys. Markkinapönnistelut edellyttävät poikkeuksetta henkilökohtaista käyntiä. Venäläinen asiakas ei osta kasvottomalta suomalaisyritykseltä, vaan ystävältä, tuttavalta ja kaverilta. Kerran luotu hyvä liikesuhde kestää pitkään.

Finpron on laatinut muistisäännöiksi liikeneuvotteluihin venäläisten kanssa oheisen yhteenvedon.

- Liikeneuvottelut on sovittava etukäteen ja varmistettava neuvotteluiden osanottajat.
- Johtajakeskeisyys ja auktoriteetti on venäläisille tyypillistä.
- Neuvotteluissa on hyvä olla hierarkiassa vastaavan tasoiset neuvottelijat sekä vieraiden että isäntien osalta.
- Ulkomaisia neuvottelukumppaneita arvioidaan pukeutumisen mukaan, siisti ja konservatiivinen vaatetus neuvotteluissa.
- Käyntikortit sekä venäjän että englannin kielellä.
- Liikeneuvotteluiden tuloksia on varauduttava odottamaan, usein päätöksille on saatava vielä ylempien viranomaisten vahvistus.
- Liikelahjat kuuluvat asiaan.
- Venäläiset isännät järjestävät mielellään kauppakumppaneilleen iltaohjelmaa teatterin tai ravintolaillan merkeissä.
- Maljapuheita pidetään runsaasti ja vieraan onkin syytä varautua puheen pitämiseen.
- Kutsun saanti venäläiseen kotiin on melko harvinaista, se onkin syytä ottaa vastaan suurena kohteliaisuutena.

## 4 Pietarin alueen talouden rakenne ja osaaminen

### 4.1 Alueen talous ja toimialarakenne

Luoteis-Venäjä koostuu yhdestätoista alueesta (subjektista), jotka ovat Karjalan ja Komin tasavallat, Nenetsien autonominen piirikunta, Arkangelin, Vologdan, Murmanskin, Leningradin, Novgorodin, Pihkovan ja Kaliningradin alueet ja Pietarin kaupunki.

Muistisääntönä voidaan tiivistää Luoteis-Venäjän talousalue siten, että se muodostaa noin 10 prosenttia koko Venäjän väestöstä ja taloudesta, bruttokansantuotteesta, teollisuustuotannosta ja viennistä (ks. liite 3). Vaikka Luoteis-Venäjä on pinta-alaltaan suuri ja koostuu useista varsin itsenäisistä alueista, on Pietarin kaupunki suuralueen selkeä keskus.



Kuvio 12. Leningradin alueen kartta  
([http://www.lenobl-invest.ru/english/region\\_map/region\\_map/](http://www.lenobl-invest.ru/english/region_map/region_map/))



Taulukko 5. Pietarin ja Leningradin alueiden talouden avainlukuja

	Pietari	Leningradin alue
Suuryritysten lukumäärä	675	300
Pk-yritysten lukumäärä (2000)	79 000	12 000
Alueen kansantuote (2001) (miljardia ruplaa)	245	42
Tuonti (2002) (miljoonaa USD)	4877	888
Vienti (2002) (miljoonaa USD)	1740	2176
Investoinnit, kiinteä pääoma(miljardia ruplaa)		
2000	35	15
2001	51	29
2002	64	23
Ulkomaiset investoinnit (miljoonaa USD)		
2000	1160	327
2001	1171	95
2002	881	148

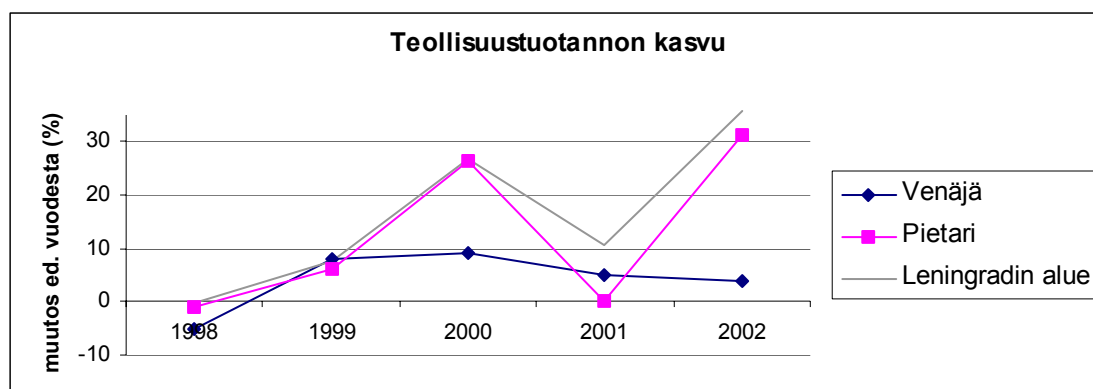
Lähteet: Baltia Kompas, Goskomstat, alueelliset tilastoviranomaiset

Pietarin kaupungin talous lähti vuonna 2000 kasvuun, ja on sen jälkeen ollut nopeampaa kuin Venäjällä keskimäärin. Pietarin nykyinen kehitys on lupaavaa, kun tilannetta verrataan vuoden 1991 Neuvostoliiton hajoamisen aiheuttamaan syöksykierteeseen ja vuoden 1998 talousromahdukseen. Pietarin taloutta ja infrastruktuuria on uudistettu kuluneiden kymmenen vuoden aikana merkittävästi, mutta jo pelkästään kaupunkiorganismi on niin suuri, että hyvinkin vanhoja käytäntöjä hyödynnetään yhä laajalti.

Pietari tunnetaan perinteisesti raskaasta sotateollisuudestaan, joka kukoisti Neuvostoliiton aikaan. Monet aikanaan huipputeknologiaa edustaneet sotateollisuusyritykset ovat joko lopettaneet kokonaan toimintansa tai muuttaneet radikaalisti tuotannon rakennetta. Neuvostoliiton romahduksen jälkeen Pietarin teollisuus on kokenut totaalisen rakennemuutoksen. Suhteellista osuuttaan ovat eniten kasvattaneet sähköenergiateollisuus ja erityisesti elintarviketeollisuus. Suuria tehtaita on suljettu, ja toiset toimivat vajaalla teholla. Tilalle on nousemassa keskikokoisia ja pieniä yrityksiä. Teollisuuden kehittämistä on kuitenkin myös jouduttu keskittämään niille perinteisille aloille, jotka pitävät Pietarin ja sen väestön hengissä. Talouden myönteinen kehitys ei ole kuitenkaan kyennyt peittämään sitä tosiasiaa, että kaupungin taloudellinen tilanne on kokonaisuutena kaikkea muuta kuin terve ja vakaa.

Vuonna 2002 Luoteis-Venäjän teollisuustuotannon kasvu ylitti selvästi maan keskimääräisen kasvun. Pietarissa ja Leningradin alueella kasvu oli nopeampaa kuin missään muilla Venäjän alueilla. Kuviosta 13 näkyvä Pietarin teollisuustuotannon 31,4 prosentin kasvu vuonna 2002 verrattuna edelliseen vuoteen johtui pääasiassa koneenrakennuksen huimasta kasvusta, joka oli 49 prosenttia. Koneenrakennuksen kasvulukuihin vaikutti useiden suurten laivanrakennuksen ja voimalaitostekniikan vientitilausten valmistuminen. Huima 30 prosentin nousu saavutettiin myös metalliteollisuudessa johtuen uudesta valssilaitoksesta ja Iraniin ja Kiinaan myydyistä ydinreaktoreista. Elintarviketeollisuus säilytti kuitenkin johtoasemansa tärkeimpänä tuotannonalana.

Leningradin alueen teollisuustuotannon kasvu selittyy suurelta osin elintarviketeollisuuden kasvusta, joka oli peräti noin 60 prosenttia. Teollisuudenalasta tulikin vuonna 2002 johtava toimiala myös Leningradin alueella.



Kuvio 13. Teollisuustuotannon kasvu Venäjällä, Pietarissa ja Leningradin alueella (Lähteet: Goskomstat ja alueelliset tilastovirastot)

Pietari ja sitä ympäröivä Leningradin alue ovat onnistuneet pitämään budjetin ylijäämäisenä viime vuosina toisin kuin muut läheiset Venäjän alueet. Kuitenkin Pietarin kaupungilla on edelleen suuria menopaineita. Edessä olisi välttämättömiä kunnallistekniikan saneeraus ja kaupunkikuvan kunnostamis- ja rakentamistoimenpiteitä, sillä kaupungin infrastruktuuri on huonokuntoinen. Kaupungin 300-vuotisjuhliin vuodeksi 2003 tehtiin (osin federaation rahoituksella) mittavia kunnostus- ja korjaustöitä, mutta ne olivat silti pientä todelliseen tarpeeseen nähden. Pietarin kaupungin oma investointikyky on pieni, ja odotukset kohdistuvatkin federaatorahoitukseen ja kansainvälisten rahoituslaitosten apuun.

Pietarin talouden ja tulevaisuuden muita ongelmia ovat byrokratia, pääomamarkkinoiden pienuus, kaupungin uudehko maine Venäjän rikollispääkaupunkina sekä heikko demografinen kehitys, väestön väheneminen ja ikääntyminen. Pietari on edelleen Itämeren alueen suurin saastuttaja, vaikka teollisuuspäästöt ovat laskeneet raskaan koneteollisuuden alasajon myötä 1980-luvun huipusta. Koko Luoteis-Venäjän ympäristöongelmat ovat moninaiset, mutta

alueen päättäjien käytännön toimet ympäristön tilan parantamiseksi jäävät vielä toissijaiseksi talouskasvun edistämiseen nähden.

### **Pietarin menestysklusterit tulevaisuudessa?**

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen (ETLA) vuodelta 2000 olevan tutkimuksen mukaan Pietarin suurimpia kehittymisen mahdollisuuksia omaavat alat ovat seuraavassa lyhyesti esittelyt sektorit (ks. Suomen Lähialueet 5/2000).

#### *Energiateknologia*

Alan markkinat ovat edelleen lähivuosina suuret, koska Venäjän patoutuneet energiantuotannon ja siirtoverkkojen korjausinvestoinnit purkautuvat ja toisaalta taloudellinen kasvu vaatii uusinvestointeja. Venäjälle energiasektori ja energiateknologian valmistus ovat jatkossakin strategisia aloja. Tuotanto halutaan säilyttää Venäjällä, mistä hyötty erityisesti Pietarin suuri valmistuskeskittymä. Energiasektoria puretaan edelleen kaupallisiksi yhtiöiksi, jotka itse päättävät, millaista teknologiaa ostavat.

#### *Laivanrakennus*

Koko Venäjän mittakaavassa Pietari on ehdoton ykkönen laivanrakennuksessa. Reilusti yli puolet Venäjän telakkateollisuudesta sijaitsee Pietarissa ja telakoiden ympärille on muodostunut alan komponentteja valmistavien yritysten kasvava joukko. Myös laivanrakennus on ollut ja on jatkossakin Venäjälle strateginen teollisuudenala. Kohentuvan valtiontalouden myötä kotimaiset telakat saavat ennemmin tai myöhemmin tilauksia ja korjaustehtäviä laivastolta. Myös Venäjän kauppalaivaston investointitarpeet ovat merkittävät.

#### *Metallurgia*

Energiateollisuuden ja laivanrakennuksen sekä muun raskaan koneteollisuuden tarpeita palvelemaan Pietariin on perustettu lukuisia metallinjalostajia kuten valimoita, valssaamoita, putken valmistajia ja muita teollisuusasiakkaille puolivalmisteita tuottavia yrityksiä. Ala on pystynyt melko hyvin hankkimaan nettovientituloja viennistä Venäjän ulkopuolelle. Siten alan kilpailukyky on kohentunut ja kapasiteettia tulevaisuutta varten on olemassa.

#### *Elintarviketeollisuus*

Elintarviketeollisuus on kuulunut elokuun 1998 talouskriisin jälkeen koko Venäjän dynaamisimmin kehittyviin teollisuuden aloihin. Pietarista on muodostumassa yksi Venäjän elintarviketeollisuuden keskuksista. Yrittäjienkin näkökulmasta elintarviketeollisuus Venäjällä on kiehtova ala, sillä pitäähän ihmisten joka

tapauksessa syödä, mikä merkitsee yrittäjille vakaata liikevaihtoa. Koko Venäjän elintarviketeollisuuden kasvun odotetaan vähitellen kohentavan myös omaa raaka-ainetuotantoa ja saada samalla aikaan myös elintarviketeollisuutta palvelevaa teknologiavalmistusta. Pietarinkin elintarviketeollisuus on yhä melko riippuvainen tuoduista raaka-aineista. Kaupungin ympäristön maatalous ei vielä kykene tuottamaan tarvittavaa määrää raaka-aineita, mutta ajanmittaan teollisuuden kysyntä kehittää myös maataloutta. Myös elintarviketeollisuuden tarvitsemien koneiden ja laitteiden tuotannon odotetaan kehittyvän Pietarissa tulevaisuudessa.

### *Puunjalostus*

Pietarin lähiympäristössä Leningradin alueella sekä kauempana ympärillä Karjalan, Novgorodin ja Pihkovan alueilla puuraaka-aine on merkittävämpiä luonnonrikkauksia. Puuta viedään näiltä alueilta merkittäviä määriä raakapuuna ja sahatavarana. Pietari hyötyy logistisen asemansa takia viennistä ja puuraaka-aineen ansiosta Pietariin ja lähialueille on syntynyt myös puunjalostusteollisuutta: erityisesti huonekalutehtaita, keittiökaluasteiden sekä ovien ja ikkunoiden valmistusta sekä vanerin tuotantoa. Ihmisten ostovoiman kasvaessa Pietarissa myös kodin sisustus, remontointi ja rakentaminen ovat kuluttajien toivelistalla elintarvikkeiden, autojen ja kulutuselektronikan ohessa, joten kysynnän kasvu näyttää jatkuvan. Pietari ja Leningradin alue ovat suurina kulutuskeskittyminä hyviä tuotannon sijoituspaikkoja puunjalostusteollisuudelle.

### *Informaatioteknologia*

Pietari ja Moskova ovat Venäjän informaatioteknologian keskuksia. Pietarissa on kehittynyt erityisesti ohjelmistotuotanto. Se on Pietarissa myös enemmän liiketoiminnallisella pohjalla, kun taas Moskovassa valtion tilaukset ovat tälläkin sektorilla merkittäviä. Myös teletoiminnassa Pietari on Moskovan ohella Venäjän kehittynein alue. Informaatioteknologian toimialalla liiketoiminnalla ei ole Venäjällä pahoja rajoituksia, koska alalla ei ole vanhaa neuvostoliittolaista perinnettä. Vastaavasti alan varjopuolena on laajamittainen piratismi, vielä alhainen kotimainen ohjelmistopakettien ja projektiohjelmoinnin kysyntä sekä merkittävä aivovuoto, koska alan lahjakkailla venäläiskyvyillä on kysyntää ulkomailla.

### *Logistiikka*

Pietari on Luoteis-Venäjän logistinen keskus ja sieltä avautuvat kuljetusreitit myös muualle Venäjälle. Transitoliikenne onkin tyypillistä Pietarin kuljetuksille. Pietarin logistiikkasektorin kulmakiven muodostavat kaupungin ja lähialueiden satamat. Niiden liikennemäärät ovat voimakkaasti kasvaneet lisääntyneen ulkomaankaupan ja osittain myös markkinaosuuksien voittamisen kautta. Kuljetusten kehittämisessä on kuitenkin edelleen runsaasti tehtävää.

## *Turismi*

Pietari on ulkoisilta olosuhteiltaan mitä otollisin turismin kohde. YK on luokitellut sen maailman yhdeksänneksi vetovoimaisimmaksi kaupungiksi. Pietari on ainutlaatuinen rakennushistoriallisesti ja siellä toimii yli 200 museota, noin 50 näyttelyhallia, lähes sata teatteria jne. Turismisektori on kuitenkin vielä puitteiltaan kehityksensä alkutaipaleella. Yksi puute on pienten, keskihintaisten palveluintensiivisten hotellien vähäisyys. Sen sijaan oheispalveluiden ja hyvätasoisten ravintoloiden määrät ovat kasvaneet ja uusia matkatoimistoja ja matkoja järjestäviä yrityksiä perustetaan.

Leningradin alueen teollisuuden tärkeimmät toimialat ovat olleet

- polttoaineteollisuus, muu kemianteollisuus;
- puu- ja metsäteollisuus;
- kaivosteollisuus ym. luonnonvarojen hyväksikäyttö.

Leningradin alueella on runsaat luonnonvarat. Alue tuottaa mm. bauksiitteja, fosforia, graniittia, kalkkikiveä ja turvetta. Alueen teollisuus on perinteisesti pohjautunut näiden luonnonresurssien hyväksikäyttöön sekä öljynjalostusteollisuuteen.

Vuonna 2002 elintarviketeollisuudesta tuli kuitenkin alueen johtava teollisuussektori, joka muodosti neljänneksen teollisuustuotannon kokonaisarvosta. Toiseksi suurin teollisuussektori on metsä- ja puunjalostusteollisuus ja kolmanneksi on pudonnut vielä vuonna 2001 kärjessä ollut polttoaineteollisuus. Kasvua on alueella ollut myös kevyessä teollisuudessa ja rakennusmateriaalituotannossa, jonka kehitykseen ovat vaikuttaneet lisääntyneet investoinnit asuinrakentamiseen sekä Leningradin alueella että Pietarissa. Alueella on myös vireillä ja rakenteilla suuria investointeja mm. öljyputkia ja satamahankkeita.

## 4.2 Investoinnit ja ulkomaankauppa

Venäjän 89 aluetta on Expert RA:n toimesta luokiteltu niiden investointipotentiaalinsa ja -riskien suhteen. Uusimman järjestyksessään kahdeksannen luokituksen mukaan investointipotentiaaliltaan Venäjän paras alue on Moskova, mutta Pietari on heti toisena.

Pietarissa kehitys oli vuonna 2002 investointien suhteen poikkeuksellista verrattuna muuhun Luoteis-Venäjään. Pietarissa investoinnit kasvoivat 5 prosenttia, samaan aikaan kun koko Luoteis-Venäjän federaatiopiirissä investoinnit vähenivät 6,6 prosenttia. Koko Venäjän mittakaavassa investoinnit kasvoivat 2,6 prosenttia. Pietarin kasvulukua selittää julkinen rahoitus kaupungin 300-vuotisjuhlavalmisteluihin. Teolliset investoinnit olivat vähäisiä Pietarissakin. Sen sijaan Leningradin alueella investoinnit laskivat peräti 37,1 prosenttia.

Koko Luoteis-Venäjän alueella yritysten oma rahoitus on investointien tärkein rahoituslähde. Vuonna 2002 oma rahoitus kattoi Pietarissa hieman alle 40 prosenttia kokonaisinvestoinneista. Tästä syystä yksi olennainen syy investointien määrän laskusuhdanteeseen on yritysten kannattavuuden heikkeneminen, mikä johtuu kuluttajahintoja nopeammasta tuottajahintojen noususta sekä vientiteollisuuden tuotteiden maailmanmarkkinahinnoista.

Tuoreista kasvuluvuista huolimatta Pietarissa ollaan huolissaan investointien menettämisestä ympäröivälle Leningradin alueelle, missä tontit ja infrastruktuuri ovat suotuisampia greenfield-investointien näkökulmasta. Leningradin alueella pidetään samaan aikaan Novgorodin aluetta voittajana alueiden välisessä investointikilpailussa etenkin ulkomaisten investointien osalta.

*Taulukko 6. Investoinnit nykyhinnoin, miljoonaa ruplaa*

	1999	2000	2001	2002
Pietari	29 650	35 381	50 970	63 500
Leningradin alue	13 127	19 600	29100	23 419

Lähteet: Goskomstat ja alueelliset tilastovirastot

Pietarin, Leningradin alueen ja koko Luoteis-Venäjän federaatiopiiriin ulkomaisten investointien trendit ovat pitkälti riippuvaisia suurista yksittäisistä projekteista ja siksi alttiita jatkuville muutoksille. Pietarissa ulkomaiset investoinnit vähenivät vuonna 2002 edelliseen vuoteen verrattuna 24,8 prosenttia ja kaupunki menetti asemansa Venäjän toiseksi suosituimpana ulkomaisten investointien kohteena Moskovan jälkeen. Pietari putosi neljännelle tilalle. Luoteis-Venäjän ulkomaisista investoinneista 25 prosenttia tuli Pietariin. Suurin osa Pietariin tulleista ulkomaisista investoinneista saatiin tavara- ja muiden luottojen muodossa teollisuuteen, erityisesti elintarviketeollisuuteen.

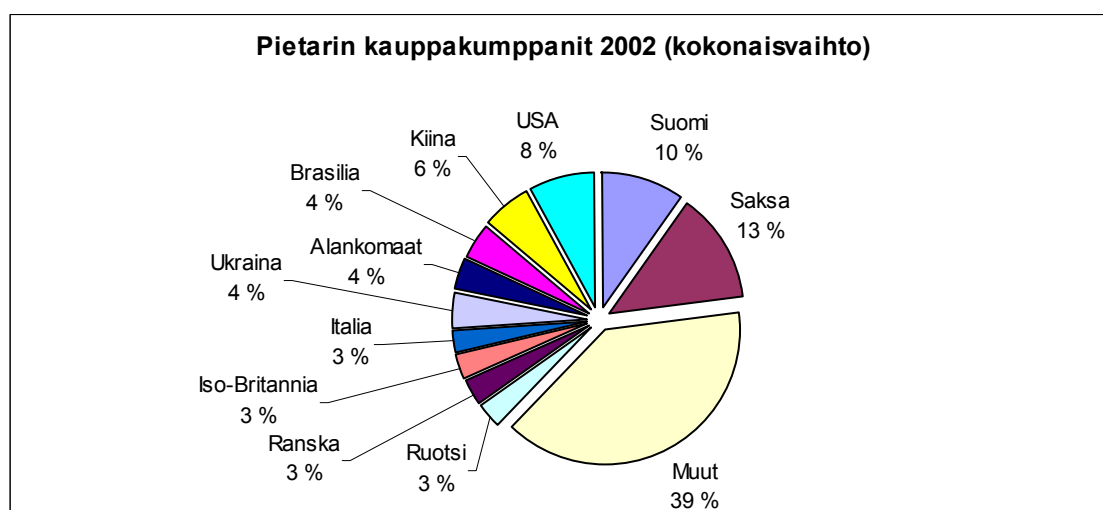
Leningradin alueella ulkomaiset investoinnit laskivat 55 prosenttia eli vielä enemmän kuin kokonaisinvestoinnit. Siitä huolimatta alueelle tuli 35 prosenttia koko Luoteis-Venäjän ulkomaisista investoinneista. Pietariin kohdistuneista ulkomaisista investoinneista (2002) 31,7% tuli Alankomaista, 16,8% Yhdysvalloista ja 16,6% Suomesta. Leningradin alueen ulkomaisista investoinneista 59% oli peräsin Yhdysvalloista ja 20% Alankomaista. Suomen osuus oli 3%.

### **Ulkomaankauppa**

Pietarin ulkomaankauppa on kasvanut vuodesta 1999 lähtien yli 10 prosentin vuosivauhdilla, kun tarkastellaan viennin ja tuonnin summaa. Toisaalta vienti on laskenut vuosina 2000-2002, kun taas tuonti on kääntynyt jyrkkään nousuun. Tähän kehitykseen on vaikuttanut rullan ulkoisen arvon kehitys ja tulotason nousu. Pietarin

osuus koko Venäjän tuonnista on noin 10 prosenttia mutta viennistä vain alle 2 prosenttia. Viennin ja tuonnin rakenne on pysynyt melko vakaana viime vuosina.

Tärkeimmät vientimaat vuonna 2002 olivat Kiina (17,6%), Saksa (11,1%) ja Suomi (8,7%). Viennissä koneiden ja laitteiden osuus oli noin 44%, metallien 23% ja metsäteollisuuden tuotteiden 12%. Tuonnissa Saksa oli tärkein (14,5%), toisena Suomi (10,9%) ja kolmantena Yhdysvallat (9,5%). Elintarvikkeiden tuonti muodostaa lähes puolet tuonnin arvosta ja koneet ja laitteet noin neljänneksen.



Kuvio 14. Pietarin ulkomaankauppa maittain (Lähde: Peterburgcomstat 2003)

### 4.3 Työvoima

Pietarin kuten koko Venäjän väestö vanhenee ja vähenee. Pietarin väkiluku oli enimmillään yli 5 miljoonaa, mutta se alkoi 1990-luvulla pienentyä, ja lasku näyttää yhä jatkuvan. Pietarissa oli vuonna 2000 virallisesti kirjoilla noin 4,65 miljoonaa asukasta ja suhteellinen syntyvyys oli Venäjän vähäisintä. Pietarin väestörakenteen ominaispiirre on vanhusten suuri osuus väestöstä; lähes neljäsosa väestöstä on eläkeläisiä. Yli 60-vuotiaita on reilusti miljoona, ja lisäksi invalideja arvioidaan olevan yli puoli miljoonaa. Sen sijaan alle 15-vuotiaita on vain 16 prosenttia. Tällainen väestöjakauma tarkoittaa suuria haasteita sosiaali- ja terveydenhuollolle.

Venäjällä on yhä myös suurena ongelmana se, että työn tuottavuus työntekijää kohti on erittäin alhainen. Melko tuoreen tutkimuksen mukaan työn tuottavuus on Venäjällä vain noin viidenneksen maailman parhaista luvuista, ja joillakin aloilla jopa alle 10 prosenttia.

Taulukko 7. Työttömyysluvut vuosina 2000-2002

	2000	2001	2002
Venäjä	10,5	9,4	7,1
Pietari	7,9	4,4	3,5
Leningradin alue	12,7	10,8	6,9

Lähteet: Goskomstat ja alueelliset tilastovirastot

Sekä Pietarissa että Leningradin alueella työttömyys oli vuonna 2002 Venäjän keskitasoa alhaisempi. Pietarin virallinen työttömyys on pysynyt melko alhaisella tasolla tuotannollisista ongelmista ja tarvetta vähäisemmistä investoinneista huolimatta. Piilotyöttömyys on kuitenkin yleistä. Sen taustalla ovat suuret teollisuusjätit, jotka pyörittävät koneitaan ehkä vain 10 prosentin teholla ja tarvitsevat työvoimaa vain silloin tällöin. Nämä ”puolityöttömät” eivät kuitenkaan näy työttömyystilastoissa.

Leningradin alueella työttömyysprosentin lasku maan keskitason alle tapahtui juuri vuonna 2002, ja se johtui pääasiassa työvoiman siirtymisestä pieniin ja keskisuuriin yrityksiin. Ainakin tilastojen valossa hyvästä työllisyystilanteesta johtuen, on ammattitaitoisen työvoiman löytäminen Pietarissa ja Leningradin alueella monilla aloilla yhä vaikeampaa.

Pietarin taloudessa vallitsevan noususuhdanteen ansiosta reaalitytulot kasvoivat kaupungissa vuonna 2002 nopeammin kuin Venäjällä keskimäärin. Pietarissa kasvuprosentti oli 9,7 ja koko Venäjällä 9,0. Leningradin alueellakin kasvu oli nopeaa, sillä reaaliset käytettävissä olevat tulot kasvoivat siellä 10,1 prosenttia.

#### 4.4 Koulutus ja osaaminen

Venäjän korkeakoulutusjärjestelmää pidetään perinteisesti hyvänä. Sen sijaan ammattikoulutuksen laatu ei ole yltänyt samalle tasolle. Pietari on Venäjän vanhin korkeakoulutuksen keskus ja kuuluisa korkeakouluistaan ja koulutuksen korkeasta tasosta. Pietarin juuri 275 vuotta täyttäneessä valtionyliopistossa on yli 20 000 opiskelijaa, ja sen lisäksi kaupungissa on yli 50 eri alojen korkeakoulua, tiedeakatemia ja lukuisia tutkimuslaitoksia. Pietari tuottaa nykyisin Moskovan jälkeen toiseksi eniten tieteellistä tutkimusta Venäjällä. Pietarin tieteellinen ja koulutuksellinen potentiaali on noin 15 prosenttia koko Venäjän potentiaalista, mikä kertoo kaupungin merkityksestä tällä sektorilla kansallisesti ja kansainvälisesti.

Pietari korkeakoulut tuottavat vuosittain suuren joukon uusia osaajia eri aloille. Pietarissa on jo historiallisistakin perinteistä johtuen runsas energiateknologiaan liittyvä koulutuksellinen ja tutkimuksellinen potentiaali eli paljon alan yliopistotason insinööri- ja muuta koulutusta sekä alan tutkimuslaitoksia. Myös toista Pietarille



perinteistä alaa laivanrakennussektoria palvelee laaja tutkimuslaitosten ja oppilaitosten verkosto.

Informaatioteknologia on Pietarin tuoreempi suuri voimavara. Informaatioteknologiasektorilla Pietarin tärkeimmät työvoiman kouluttajat ovat valtiollisten yliopistojen ohjelmointikoulutukseen erikoistuneet osastot Pietarin yliopistossa, Pietarin teknillisessä yliopistossa, hienomekaniikan ja optiikan yliopistossa, ilmailuautomaatiikan ja –tekniikan yliopistossa sekä sähkötekniillisessä yliopistossa. Näistä viidestä johtavasta yliopistosta valmistuu vuosittain noin 1000 IT-alan spesialistia ja muista kouluista ja osa-aikaisena opiskelevista 500 henkeä lisää. Näin ollen vasta koulutettua, edullista työvoimaa on informaatioteknologian alalla Pietarissa jatkuvasti saatavilla. Monet suuret ulkomaiset yritykset rekrytoivatkin alan korkeasuhdanteen aikana Pietarista työvoimaa ja moni informaatioteknologia-alan ulkomainen suuryritys on myös perustanut Pietariin oman kehityskeskukseen.

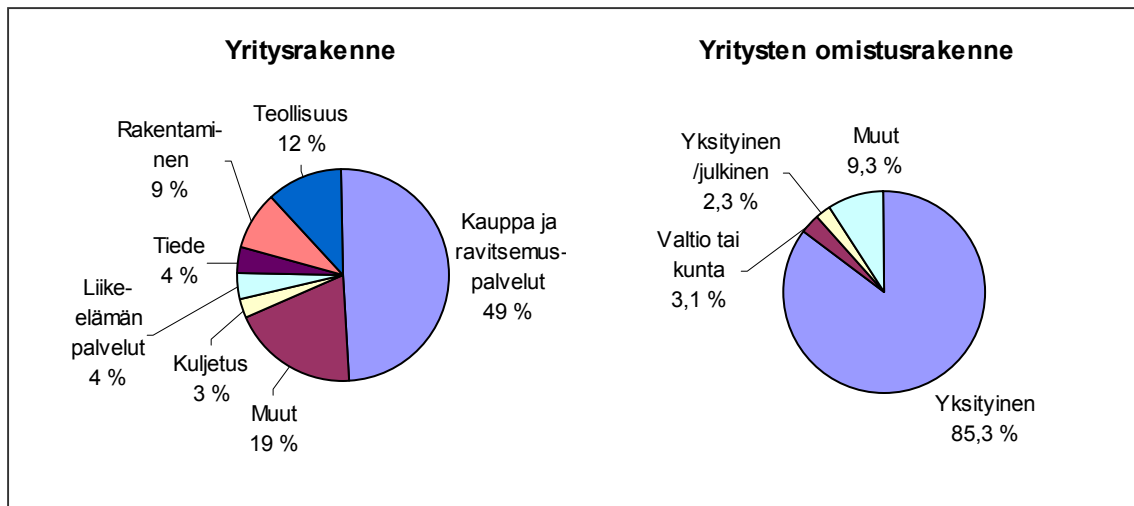
#### 4.5 Yrityssektorin kehitys

Aluutilastojen mukaan Pietarissa toimii kaikkiaan noin 275 000 yritystä, joista lähes puolet on pieniä, alle 50 työntekijän yrityksiä. Vuoden 2002 aikana kaupunkiin perustettiin noin 28 000 uutta yritystä, joista suurin osa kaupan alalle, ravitsemuspalveluihin ja muille palvelutoimialoille. Yksityisen palvelusektorin kehitys ja sitä myötä kansantuoteosuuden kasvu nähdään hyvin positiivisena asiana. Palvelusektorin kasvua edesauttaa yksityisen tulotason ja sitä myötä kysynnän kasvu.

Pietarin yrityksistä noin puolet toimii kaupan ja ravitsemuspalvelujen aloilla. Valtion ja kuntien omistusosuus on vähentynyt ja nyt jo 85 prosenttia yrityksistä on kokonaan yksityisessä omistuksessa.

Goskomstatin tilastotietojen mukaan vuoden 2003 puolivälissä Venäjällä toimi aktiivisesti 6440 ulkomaisella pääomalla toimivaa yritystä, joista yli puolet on sijoittunut Moskovaan. Nämä yritykset työllistivät yhteensä lähes 2 miljoonaa venäläistä. Luoteis-Venäjällä oli 1016 ulkomaista yritystä, joista 606 Pietarissa ja 118 Leningradin alueella. Pietarin yritykset työllistivät yli 100 000 henkilöä ja Leningradin noin 40 000.

Taulukossa 8 on listattu Pietarin ja Leningradin alueen suurimmat yritykset. Tässä listassa ovat mukana vain ne yritykset, jotka mahtuvat nettomyynnillä mitattuna Venäjän 200 suurimman yrityksen joukkoon.



Kuvio 15. Pietarin yritykset sektoreittain ja omistuksen mukaan (Lähde: Peterburgkomstat 2003)

Taulukko 8. Pietarin alueen suurimmat yritykset

Yhtiö	Toimiala	Sijainti	Sijoitus Venäjän suurimmat yritykset -listalla	Nettomyynti, milj. USD
Baltica Brewery, St.-Petersburg	Elintarviketeollisuus	Pietari	32	683
Philip Morris Izhora	Tupakkateollisuus	Pietari	35	585
Petro	Tupakkateollisuus	Pietari	41	514
Svetogorsk	Puu- ja paperiteollisuus	Leningradin alue	81	210
Lenstro Group	Rakennustuoteteollisuus	Pietari	108	162
Bravo International	Elintarviketeollisuus	Pietari	112	159
Kirov Plant	Koneenrakennus	Pietari	122	148
Metallurg	Metallurgia (ei-rauta)	Leningradin alue	131	139
Peterburg Products International	Koneenrakennus	Pietari	135	131
Rottmans Nevo	Tupakkateollisuus	Pietari	177	103
LSR Group	Rakennustuoteteollisuus	Pietari	181	100

Lähde Expert-200 Database, <http://www.raexpert.ru>

## 5 Katsaus Viron ja Pietarin alueen väliseen kauppaan ja yhteistyöhön

Tässä luvussa perehdytään Viron ja Venäjän, erityisesti Pietarin alueen, välisen kaupan ja elinkeinoelämän yhteistyön nykytilaan. Luvussa referoitu materiaali on kerätty Virolais-Venäläisessä kauppakamarissa (*The Estonian-Russian Chamber of Businessmen*) tätä selvitystä varten.

Venäjän äkillinen talouskriisi lokakuussa 1998 romahdutti Viron (kuten Latvian ja Liettuan) viennin Venäjälle ja vaikutti voimakkaasti Baltian maiden talouslukuihin. Toisaalta Venäjän kriisi pakotti Baltian maat suuntaamaan katseensa yhä enemmän Länsi-Eurooppaan päin, etsimään uusia markkinoita, kun Venäjän kysyntä romahti. Kauppavaihto Viron ja Venäjän välillä on kääntynyt kriisin jälkeen uudelleen kasvuun, mutta vastaavasti Viro on suuntautunut yhä vahvemmin EU-maihin päin. Näin ollen Viro ei ole enää niin voimakkaasti riippuvainen Venäjän markkinoista kuin aikaisemmin, mutta viennin kasvattamismahdollisuudet itään päin näyttävät tällä hetkellä lupaavalta.

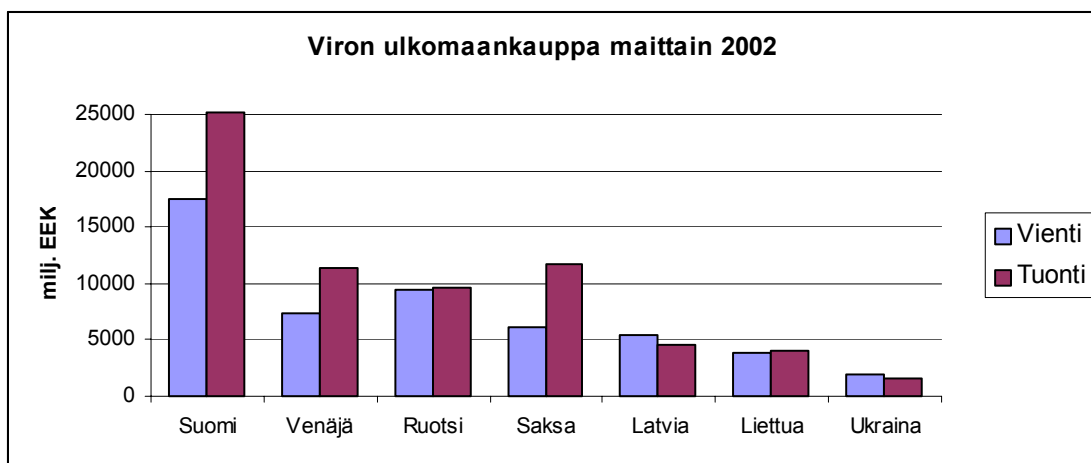
Viron näkökulmasta strategisesti tärkeimmät Venäjän alueet ovat

- Pietarin alue – Itämeren alueen suurin kaupunki ja sen lähialueet
- Moskovan alue – ostovoimaltaan Venäjän vaurain osa
- Venäjän Pohjois-Eurooppaan rajoittuvat alueet sekä Länsi-Siperia – tärkeät raaka-aineiden tuotantoalueet.

### 5.1 Viron ulkomaankaupan rakenne

Suomi on ollut Viron tärkein kauppakumppani koko sen uuden itsenäisyyden ajan. Suomen osuus Viron viennistä vuonna 2002 oli 21,3 %, Ruotsin 11,5 % ja Venäjän 8,9 % ja Latvian 6,0 %. Tuonnissa Suomen osuus oli 23,1 %, Saksan 10,6 %, Venäjän 10,3 % ja Ruotsin 8,7 %. Kauppataase on ollut jatkuvasti Virolle alijäämäinen.

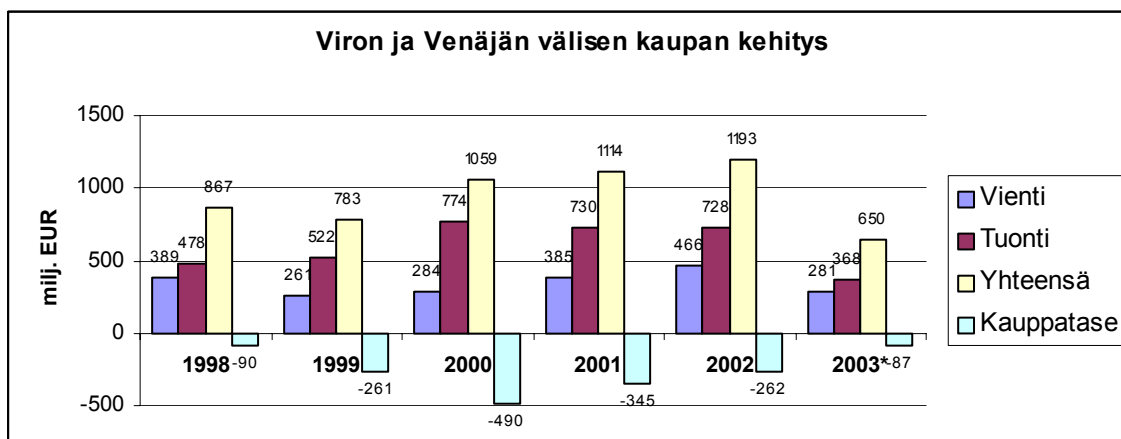
Viron viennissä vuonna 2002 suurin tuoteryhmä oli koneet ja laitteet noin neljänneksen osuudellaan. Seuraavina ryhminä tulivat puu ja puutuotteet (15%), tekstiilituotteet (12%) ja maataloustuotteet ja elintarvikkeet (8%). Koneiden ja laitteiden osuus putosi rajusti edellisvuodesta, jolloin sen osuus oli noin kolmannes kokonaisviennistä. Myös tuonnissa suurin ryhmän oli koneet laitteet (30%), jonka jälkeen tulivat kuljetusvälineet (11%), maataloustuotteet ja elintarvikkeet (10%) ja metalli ja metallituotteet (9%). Suhteessa eniten kasvoi kuljetusvälineiden tuonti.



Kuvio 16. Viron tärkeimmät kauppakumppanit vuonna 2002 (Lähde: Statistical Office of Estonia)

## 5.2 Viron ja Venäjän välisen kaupan kehitys viime vuosina

Viron ja Venäjän välisiin suhteisiin vaikuttanut se, ettei maiden välille ole pystytty luomaan toimivia taloussuhteita. Maiden välistä kaupan kehittymistä on vaikeuttanut erityisesti Venäjän vuonna 1995 virolaisille hyödykkeille asettamat nk. kaksinkertaiset tullit. Venäjä oli vuonna 2001 Viron tuonnissa neljänneksi tärkein maa ja yhdeksänneksi tärkein vientikohde. Vuonna 2002 ja vuoden 2003 alkupuolella Venäjän osuus on kasvanut merkittävästi sekä viennissä että tuonnissa.

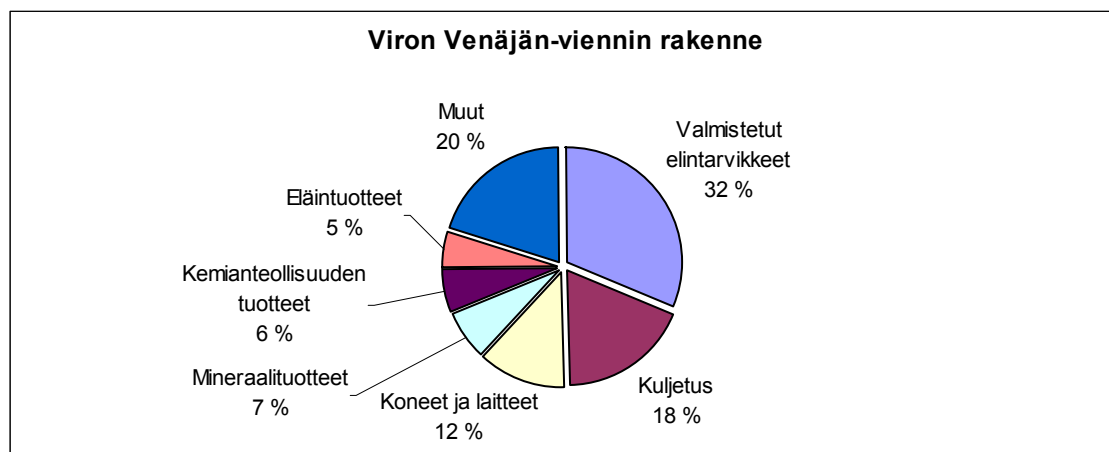


Kuvio 17. Viron ja Venäjän välisen kaupan kehitys vuosina 1998-2003\* (Lähde: Statistical Office of Estonia)

Kuviossa 17 on tarkasteltu maiden välisen kaupan kehittymistä viimeisen viiden vuoden ajalta. Viron Venäjän-viennin notkahdus painoi kaupan Virolle alijäämäiseksi, koska tuonti jatkoi samanaikaisesti kasvuaan. Kauppavaihto on ollut edelleen jatkuvasti Virolle alijäämäistä, mutta alijäämä on pienentynyt viennin käännyttyä uudelleen nousuun.

## 5.2.1 Viron ja Venäjän välisen kaupan rakenne

Viro on perinteisesti vienyt Venäjälle elintarviketuotteita ja niiden osuus kokonaisviennistä on edelleen noin kolmannes. Toisaalta voimakkaat tuoteryhmittäiset heilahtelut ovat olleet tyypillisiä maiden välisessä kaupassa. Ennakkotietojen mukaan elintarvikkeiden vienti alkuvuonna 2003 vastasi vain noin 20 prosenttia kokonaisvaihdosta.

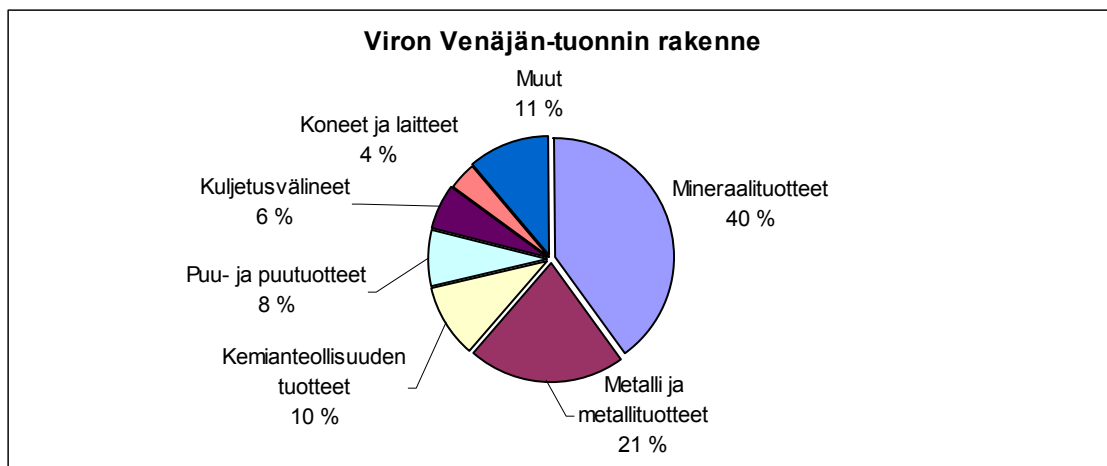


Kuvio 18. Viron Venäjän-viennin rakenne vuonna 2002 (Lähde: Virolais-Venäläinen kauppakamari)

Elintarviketeollisuuden tuotteista Venäjän viennissä ovat tärkeimpiä maito- ja meijerituotteet, erityisesti juusto sekä kala ja kalajalosteet, erityisesti säilykkeet. Pienemmässä mittakaavassa Venäjälle viedään mm. kasviöljyä ja leipomotuotteita. Lihan ja lihajalosteiden vienti on käytännössä loppunut.

Virosta viedään Venäjälle koneita, laitteita ja mekanismeja mm. paperiteollisuuden tarpeisiin, mekaaniseen puunjalostukseen ja nostimiin sekä erilaisiin sähkölaitteisiin. Samanaikaisesti venäläiset yritykset hyödyntävät virolaisia alihankkijoita erityisesti Narvan alueella. Virolaiset yritykset näkevät etenkin elektroniikkateollisuuden viennin kasvunäkymät positiivisiksi. Venäjältä juuri Pietarin alue on erityisen tärkeä vientikohde nyt ja tulevaisuudessa läheisyytensä, nopean talouskasvun ja väestömäärän vuoksi.

Viron tuonnissa Venäjältä raaka-aineiden osuus on dominoiva, noin 40 prosenttia, kuten on tyypillistä myös Venäjän viennissä Länsi-Euroopan maihin. Seuraavaksi tärkeimmät tuontiartikkelit ovat metalli ja metallituotteet noin 20 prosentin ja kemianteollisuuden tuotteet noin 10 prosentin osuudella. Vuoden 2003 alkuvuoden ennakkotiedot näyttävät, että raaka-aineiden tuonnin osuus pysyisi suurin piirtein samana, mutta kuljetusvälineiden ja metallituotteiden osuus olisi voimakkaassa kasvussa.



*Kuvio 19. Viron Venäjän-tuonnin rakenne vuonna 2002 (Lähde: Virolais-Venäläinen kauppakamari)*

Venäjä, erityisesti Pietarin alue, on tärkeä raaka-aineen tuottaja mekaanisen koneenrakennuksen ja metalliteollisuuden tarpeisiin. Arviolta puolet virolaisten metalliteollisuuden yritysten tarvitsemasta raaka-aineesta tuodaan Venäjältä. Venäjä on siten sekä tärkeä raaka-ainelähde että myös kohdemarkkina-alue koneenrakennus- ja metalliteollisuudelle.

Venäjältä tuodaan vuosittain Viroon arviolta 500 000 kuutiometriä puutavaraa; pyöröpuuta, sahatavaraa ja vaneria. Viro puunjalostusteollisuus käyttää vuosittain enemmän raaka-ainetta kuin omasta maasta pystytään tarjoamaan. Täten Venäjän metsävarannot ovat hyvin kiinnostavia virolaisten yritysten näkökulmasta.

Venäjältä tuodaan raaka-ainetta useille rakennusteollisuuden aloille kuten kattoihin, lämmittämiin ja sementtiteollisuuteen, ja näiden alojen tuonnin odotetaan edelleen kasvavan tulevaisuudessa. Lisäksi Venäjältä tuodaan mm. perustuotannon raaka-aineita kuten kalaa, viljaa ja maitojauhetta.

### **Viron ja Venäjän väliset kauppasopimukset**

Viro ja Venäjä ovat solmineet seuraavat keskinäiset sopimukset, joilla on pyritty edesauttamaan maiden välisen kaupan kehittämistä:

- Agreement between the Government of the Republic of Estonia and the Government of the Russian Federation on the Regulation of Payment for Mutual Trade Deliveries and Non-commercial Clearing of Accounts (enforced on 20.06.1992)
- Agreement between the Government of the Republic of Estonia and the Government of the Russian Federation on the Establishment of Mutual Trade Representations (enforced on 7.09.1992)
- Agreement between the Government of the Republic of Estonia and the Government of the Russian Federation on Co-operation and Mutual Assistance in Customs Matters (enforced 9.08.1999)
- Agreement between the Government of the Republic of Estonia and the Government of the Russian Federation on Air Service (enforced on 30.08.2000)

- Agreement between the Government of the Republic of Estonia and the Government of the Russian Federation on International Highway Transport (enforced 26.03.2001)
- Agreement between the Government of the Republic of Estonia and the Government of the Russian Federation on the passage points for crossing the Estonian-Russian frontier (enforced 25.06.2002)
- Agreement between the Government of the Republic of Estonia and the Government of the Russian Federation on Organising Shipping Traffic on Lake Peipsi, Lake Lämmijärv and Lake Pskov (enforced 6.08.2002)
- Convention between the Government of the Republic of Estonia and the Government of the Russian Federation for the avoidance of double taxation and the prevention of fiscal evasion with respect to taxes on income, signed on 5.11.2002

Lisäksi muutamia sopimuksia on valmisteilla koskien mm. kaupan ja talouden suhteita sekä meri ja rautatiekuljetuksia.

## 5.2.2 Virolaiset yritykset Pietarissa

Monet virolaiset yritykset ovat jo avanneet tai suunnittelevat avaavansa sivuliikkeen tai tytäryrityksen Venäjälle. Pietarin läheisyyden ja potentiaalin vuoksi Pietarin alue on yleensä yritysten ensisijainen kohdemarkkina. Virolais-Venäläisen kauppakamarin mukaan Pietarissa toimii noin 200 virolais-venäläistä yhteisyritystä ja lisäksi Leningradin alueella noin 70. Seuraavassa tarkastellaan joitain viimeaikaisia virolaisten yritysten operaatioita Pietarin alueelle.

- *Eesti Mootorreisi Grupp*, virolaisen, Eurolines-tunnuksen alla toimivan bussiyhtiön *MootorReisi AS:n* tytäryritys, sai marraskuussa 2001 Pietarin kaupungin hyväksynnän suunnitelmiinsa rakentaa kansainvälinen linja-autoasema Pietariin. 30 linja-auton aseman rakennuskustannukset ovat noin 200 000 USD ja sen on tarkoitus valmistua vuonna 2003.
- Painotalo *AS Uniprint* perusti haarakonttorin Pietariin kesäkuussa 2001. Yrityksen näkemyksen mukaan Pietarin alueen talouden elpyminen kasvattaa ilmoitus-/mainosmedian markkinoita.
- *AS Norma* (kuuluu kansainväliseen Autoliv-konserniin vuodesta 1999) toimittaa turvavöitä ja -laitteita suurimmille venäläisille autotehtaille. Norman tuotannosta arviolta 70-80 prosenttia viedään Venäjälle, noin 500 miljoonaa kruunun arvosta vuodessa. Tämä vastaa noin kolmasosaa koko Viron Venäjänviennistä.
- Pakkausalan yritys *AS Cista* on perustanut tytäryrityksen Venäjälle ja rakentaa tehdasta 40 kilometrin päähän Pietarista. Tehtaassa valmistetaan pahvi-/kartonkipakkauksia. Ennen tehtaan valmistumista yrityksellä on noin 0,5 prosentin markkinaosuus ja osuuden odotetaan kasvavan tehtaan myötä.
- *AS Univa* on Suomalais-virolaisena yhteisyrityksenä käynnistynyt Viron suurin polyuretaanituotteiden valmistaja. Univalla on tytäryritys Venäjällä ja yritys

suunnittelee tehdasta Pietarin alueelle Lagovoloon. Investoinnin (n. 30 milj. kruunua) tavoitteena on päästä tehokkaammin Venäjän markkinoille välttämällä kaksoistullit ja rajamuodollisuuksien aiheuttamat ongelmat. Tehtaan tuotanto menee huonekaluteollisuuden tarpeisiin.

- *Andres Grupp*, Viron suurin erikoislasiyrittäjä on perustanut lokakuussa 2002 Pietariin tytäryrityksen nimeltään *Asteklo*.

Virolais-Venäläisen kauppakamarin tietojen mukaan 1318 virolaisyrittäjällä, 26 prosentilla kaikista Viron tuontiyrittäjistä, oli tuontia Venäjältä vuonna 2002. Vastaavasti 863 virolaisyrittäjällä, 17 prosentilla kaikista maan vientiyrittäjistä, oli vientiä Venäjälle. Valtaosa näistä yrityksistä on mikroyrittäjiä ja pieniä alle 50 työntekijän yrityksiä.

### 5.3 Venäjän ja Viron taloudelliset suhteet tulevaisuudessa

Venäjän ja Viron väliset kauppasuhteet muuttuvat Viron EU-jäsenyyden myötä. EU on tulliliitto, jolla on yhteiset ulkotullit eli unioniin kuuluvien maiden ulkomaankauppaa säätelee unionin kauppapolitiikka. Jäsenyyteen saakka hakijamaiden kauppa EU:n ulkopuolelle perustuu bilateraalisiin kauppasopimuksiin. Näin ollen uusien jäsenmaiden ulkotullit mm. Venäjän ja Ukrainan kanssa joko nousevat tai laskevat, kun niistä tulee varsinaisia jäsenmaita.

Venäjän ja Viron kauppasuhteet perustuvat jatkossa Venäjän ja EU:n keskinäisiin sopimuksiin. Maailmassa on kolme vahvaa talouskeskusta: Yhdysvallat keskeinen NAFTA, EU ja Itä-Aasia. Venäjän näkökulmasta katsottuna kauppasuhteet EU-alueeseen tulevat näyttämään yhä tärkeämpää roolia, sillä IVY-maiden välinen taloudellinen yhteistyö ja potentiaali eivät yksistään riitä Venäjälle. EU-maiden teknologinen osaaminen ja pääoma tulevat olemaan hyvin tärkeitä Venäjän talouden modernisoinnin ja kasvun kannalta.

Viro ei ole ainoa väylä EU:n ytimen ja Venäjän välillä, mutta sijaintinsa vuoksi EU-Viron merkitys tulee kasvamaan EU:n ja Venäjän välisen yhteistyön yhtenä kontaktipisteinä. Erityisesti Pietarin talousalueen kasvunäkymät ovat hyvät ja Viron maantieteellinen läheisyys luo uusia mahdollisuuksia virolaisille yrityksille. Venäjän kiinnostus Baltian alueeseen liittyy vahvasti Itämeren ja Baltiaan maiden infrastruktuurin hyödyntämiseen Venäjän vienti- ja tuontikuljetuksissa. Toisaalta Baltian maiden ja Suomen satamat kilpailevat Luoteis-Venäjän satamien kanssa.

EU:n pohjoisen ulottuvuuden ohjelma koskee pääasiallisesti EU:n Venäjä-politiikkaa. Toimintasuunnitelma vuosille 2004-2006 pitää sisällään kaikki keskeiset kehittämisalueet, joilla EU:n ja Venäjän välistä kanssakäymistä pyritään parantamaan ja tehostamaan. Kehittämisen painopistealueita ovat mm. Itämeren alueen liiketoimintaympäristö, raja-alueyhteistyö, oikeudellinen ja



siviilikriisinhallintayhteistyö ja energia- ja ympäristöasiat. Pohjoisen ulottuvuuden ohjelma edesauttaa myös Suomen, Viron ja Venäjän välisen talousyhteistyön kehittämistä. Ohjelmalla ei ole omaa rahoituskehystä, vaan investointi- ja kehittämishankkeita rahoittavat sekä osapuolten kansalliset tai Euroopan laajuiset organisaatiot, EU:n muut ohjelmat (esim. Interreg) ja kehitys-/investointipankit. Näin ollen pohjoisen ulottuvuuden ohjelma jää käytännössä hankkeiden referenssiksi, yhdeksi EU:n painopistealueeksi muiden joukossa.

## 6 Yhteistyö ja verkostot Suomenlahden alueella

### 6.1 Suomi, EU ja Venäjä

Suomen ja Venäjän kauppasuhteiden perustaksi tuli Suomen EU-jäsenyyden myötä EU:n ja Venäjän välinen kauppapoliittinen järjestelmä, jonka keskeinen asiakirja on EU:n ja Venäjän välinen kumppanuus- ja yhteistyösopimus. Sitä täydentävät Suomen ja Venäjän väliset kahdenväliset sopimukset, joista yritystoimintaan eniten vaikuttavia ovat kaksinkertaisen tuloverotuksen estävä sopimus ja yhä monilta osiltaan puutteellinen investointisopimus.

EU:n ja Venäjän väliset suhteet perustuvat vuonna 1994 allekirjoitettuun ja vuonna 1997 voimaan astuneeseen kumppanuus- ja yhteistyösopimukseen. Sopimus sisältää suosituimmuusperiaatteeseen pohjautuvan kaupan vapauttamisen, määrällisten rajoitusten poistamisen ja lainsäädännön harmonisoinnin. Lisäksi siinä käsitellään yritysten perustamista ja toimintaa, palveluita, maksusuorituksia, pääomien liikkuvuutta, kilpailua sekä immateriaalioikeuksia ja niiden suojaa. Sopimuksen mukaisten tulosten saavuttaminen etenkin kaupan ja investointien esteiden purkamisessa on ollut toivottua hitaampaa. EU:n jäsenmaiden ja Venäjän välisten kahdenvälisen yhteistyösuhteiden merkitys yritysten kehittämistoiminnassa onkin edelleen suuri.

EU ja Venäjä päättivät huippukokouksessaan vuonna 2001 ryhtyä yhdessä tutkimaan mahdollisuutta luoda yhteinen eurooppalainen talousalue, joka joskus voisi olemassa olevan ETA-alueen tapaan kattaa liikkumisen neljä vapautta (tavarat, palvelut, pääoma ja työvoima). Valmistelun keskeisimpiä aiheita on EU:n ja Venäjän talouslainsäädännön lähentäminen ja harmonisointi EU:n *acquis*'n pohjalta. Samalla ratkotaan EU:n ja Venäjän kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen (PCA) toimeenpanopuutteiden kanssa.

EU:n osuus Venäjän ulkomaankaupasta on nykyisin vajaat 40 prosenttia, mutta EU:n itälaajentumisen jälkeen osuus on jo lähes 50 prosenttia.

### 6.2 Yhteistyö ja verkostot

Pietarin alue on tärkeä osa Itämeren aluetta ja erityisesti Suomenlahden aluetta. Sekä Itämeren alueen piirissä että suppeammin Suomenlahden alueella on viime vuosien aikana toteutettu lukuisia hankkeita ja ohjelmia alueen yhteistyön ja verkostoitumisen lisäämiseksi niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla. Euroopan unioni ja sen tuleville jäsenmaille (Baltian maat ja Puola Itämeren alueella) ja muille

lähialueille kohdistamat tuet kuten Phare ja Tacis ovat mahdollistaneet muun kansainvälisen rahoituksen ohella alueen kehitystä.

**EU:n Pohjoisen ulottuvuuden ohjelmassa** on viime vuosina ollut ja on jatkossakin uuden vuosille 2004-2006 olevan toimintasuunnitelman mukaan useita Pietaria ja sen lähialueita koskevia hankkeita. Kesään 2003 mennessä merkittävin saavutus on ollut Pietarin lounaisen jätevedenpuhdistamon rahoitus ja toteuttaminen. Puhdistamon on tarkoitus valmistua vuonna 2005.

**Suomenlahden kasvukolmio -strategiassa** on pyrkimyksenä Etelä-Suomen, Pietarin talousalueen ja Viron välisellä yhteistyöllä kehittää alueen kilpailukykyä ja hyvinvointia. Lähtökohtana on kolmen talouden keskinäinen täydentävyys, joka perustuu niiden tuotannontekijärakenteen ja kehitystason eroihin. Keskeisiä toimijoita ovat Etelä-Suomen maakuntien liittouma, joka on seitsemän eteläisen Suomen maakunnan yhteistyöorganisaatio, Pietarin kaupungin hallinto, Leningradin alueen hallinto sekä Viron pk-yritysten järjestö EVEA.

Pietarin kaupunki on mukana myös laajassa Itämeren alueen Interreg IIIB-ohjelmassa **Baltic Palettessa**, joka keskittyy alueen suurimpien kaupunkien eli Helsingin, Tukholman, Tallinnan, Riian ja Pietarin yhteistyön kehittämiseen, mutta myös Varsinais-Suomi on hankkeessa mukana yhteistyökumppanina. Baltic Paletten tavoitteena on olla rakentamassa alueen metropoleista lähialueineen maailmanlaajuisesti kilpailukykyistä tutkimuksen ja liiketoiminnan areenaa, joka houkuttelee investointeja ja vierailijoita kaikkialta maailmasta.

Pietari on useiden Etelä-Suomen ja Viron kaupunkien ohella jäsenenä myös **Itämeren kaupunkien liitossa**, joka kehittää yli sadan Itämeren alueen kaupungin välistä yhteistyötä mm. kaupan ja liike-elämän yhteistyön saralla.

Telematiikan yhteistyöohjelma **TEDIM** (*Telematics in foreign trade logistics and delivery management*) käynnistettiin vuonna 1995 Venäjän, Suomen ja Saksan liikenneministeriöiden sekä Venäjän rautatieministeriön ja Pietarin kaupungin yhteistyönä. Ohjelman tavoitteena on sujuvoittaa kansainvälisiä kuljetusketjuja Itämeren alueella uuden teknologian avulla. Myöhemmin mukaan ovat liittyneet varsinaisina kumppaneina Viro, Latvia ja Puola. Liettua osallistuu kokouksiin tarkkailijajäsenenä ja lisäksi Ruotsi ja Tanska ovat olleet mukana projektien toteutuksessa. TEDIM-sateenvarjon alla on ollut kolmisenkymmentä projektia mm. rautatie-, meri- ja maantiekuljetusten sekä tullin alalta.

Myös **Suomen lähialueyhteistyö** on suunnattu yhä enemmän Venäjälle, kun Baltian maat ovat tulossa EU:n jäseniksi. Ulkoministeriön koordinoimien lähialueyhteistyövarojen avulla kehitetään monenlaista toimintaa Venäjällä ja tuetaan Venäjän integroitumista kiinteämmin eurooppalaiseen vuorovaikutussuhteeseen. Lähialueyhteistyön painopisteet Venäjällä ovat: taloudellisen yhteistyön ja yritystoiminnan edellytysten tukeminen, ympäristö, energia, ydinturva, metsätalous,

liikenne, maaseudun kehittäminen, elintarvikehuolto sekä sosiaali- ja terveydenhoitosektorit. Lähialueyhteistyö kohdistuu Venäjällä ensisijaisesti Luoteis-Venäjän alueille, myös Pietariin ja Leningradin alueelle.

Pietarin kaupungissa ja Leningradin alueella lähialueyhteistyön taloudellista yhteistyötä tukevissa toimissa keskitytään yritystoimintaympäristön ja taloudellisen yhteistyön edellytysten parantamiseen. Myös kauppaa- ja teollisuushallinnon asiantuntijoiden koulutusta edistetään. Erityistä huomiota kiinnitetään pk-yritysten yhteistyön kehittämiseen ja yrittäjyyden edistämiseen, esimerkiksi yrityshautomotoiminnan muodossa.

Taloudellisen yhteistyön edellytyksiä parannetaan myös liikenne- ja tulliyhteistyöllä. Sektorin yhteistyön tavoitteena on parantaa kaupan, palveluelinkeinojen ja muun yhteistyön toimintaedellytyksiä kehittämällä lähialueiden infrastruktuuria ja vähentämällä liikenteen hallinnollisia ja muita esteitä Suomen ja Venäjän rajalla. Venäjää koskevan informaation saantia parannetaan mm. tilastoalan yhteistyöllä, jossa tavoitteena on tilastomenetelmien kehittäminen sekä kansainvälisen vertailtavuuden parantaminen.

## 7 Venäjä- ja Pietari -tietolähteitä

Tässä luvussa on lyhyesti esitelty suomalaisia ja kansainvälisiä organisaatioita, jotka tarjoavat kansainvälistymispalveluita tai liiketoiminnan tukipalveluita Venäjällä sekä organisaatioita, jotka tuottavat Venäjän kauppaan liittyviä tutkimus- ja tietopalveluja. Lisäksi ohessa on linkkejä Pietarin markkinoista lisäinfoa tarjoaville Internet-sivustoille. Venäläiset portaalit ovat pääasiassa venäjänkielisiä, mutta suurimmassa osassa on myös englanninkielinen osio.

Tämä luku perustuu pääosin Ilppo Eresmaan Pan-Eurooppa Instituutissa toimittamaan ”Werkot Wenäjän Wesille” – Venäjän kaupan tietolähteet -julkaisuun vuodelta 2002. Julkaisu sisältää tässä esiin nostettujen tietolähteiden lisäksi lukuisia muitakin tietolähteitä. Julkaisu kokonaisuudessaan löytyy internetistä osoitteesta: <http://www.tukkk.fi/pei/russiatrade.htm> .

### 7.1 Suomalaisia tuki- ja tietopalveluja ja tutkimuslaitoksia

#### 7.1.1 Tuki- ja tietopalveluja

##### **Compiler.fi**

Sivusto sisältää uutisia, tiedotteita, visioita, tutkimuksia, talouspalveluita ja talouskatsauksia suomalaisille idänkaupan harjoittajille.

<http://www.compiler.fi>

##### **Finpro**

Finpro tarjoaa maksullisia ja maksuttomia palveluita yrityksille edesauttaakseen suomalaisten yritysten kansainvälistymistä. Maksuttomia ovat esimerkiksi maakansiot, jotka sisältävät runsaasti ajankohtaista tietoa kohdemarkkinoista. Maksullisia puolestaan ovat mm. laivauskäsikirjat, joissa esitellään kohdemaan tuontimääräyksiä, ja yritysrekisteri, joka sisältää noin 45 000 venäläistä yritystä. Lisäksi Finpro tarjoaa hankeneuvontaa ja konsultointipalveluja sekä ylläpitää viejärekisteriä.

Finprolla on vientikeskus Venäjällä Moskovassa. Pietariin ollaan palauttamassa omaa vientikeskustaan, joka sieltä lopetettiin Venäjän vuoden 1998 talousromahduksen jälkeen.

<http://www.finpro.fi>

## **Finnvera**

Kaupallisten rahoituslaitosten lisäksi rahoitukseen liittyviä palveluja tarjoaa Finnvera, jolla on edustusto Pietarissa.

<http://finnvera.fi>

## **Northern Dimension Advisory Network**

NDN-portaali sisältää ajankohtaista tietoa EU:n pohjoisen ulottuvuuden ohjelman toiminta-alueelta, ohjelman toteutuksesta ja kehittämisestä. Yksi keskeinen seuranta-alue on Pietarin alueen liiketoimintaympäristön kehittyminen.

<http://www.northerndimension.net>

## **Pietarin yrityskontaktikeskus**

Pietarin yrityskontaktikeskus, BIZKON, jolla on Suomessa toimipisteet Kotkassa ja Turussa, toimii Pietarin kaupungin strategisena elinkeinoelämän edustustona Suomessa ja Suomen kautta EU:n markkinoilla. Samalla se toimii pietarilaisten yritysten tukikohtana Suomessa, tuottaen yritysten ja palveluiden esittelyä, kontaktipalveluja venäläisille, suomalaisille ja muiden maiden yrityksille. Lisäksi se järjestää venäläis-suomalaisia ja kansainvälisiä seminaareja, kontaktitapahtumia ja näyttelyitä.

<http://www.bizkon.biz/>

## **Rusgate.com**

Tietokanta sisältää informaatiota esimerkiksi koulutuslaitoksista ja Venäjän kaupan keskittyneistä palveluorganisaatioista, lainsäädännöstä ja sertifikaateista sekä tilastoista ja tutkimuksista Venäjän kaupan liittyen.

<http://www.rusgate.com>

## **Suomalais-Venäläinen kauppakamari (SVKK)**

Suomalais-Venäläinen kauppakamari tarjoaa kattavasti tietoa liiketoiminnasta Venäjällä lakiasioista liiketoimintastrategioihin. Osa kauppakamarin palveluista on myös sähköisessä muodossa www-sivuilla, jotka ovat osittain maksulliset ja avautuvat vain kauppakamarin jäsenille. SVVK :n pääkonttori sijaitsee Helsingissä ja sillä on edustusto mm. Pietarissa.

<http://www.firuscc.fi>

## **Suomi-Venäjä-Seura**

Seuran sivustolla on yleisluontoista tietoa Venäjä-suhteiden hoitamiseen.

<http://www.venäjäseura.com>

## 7.1.2 Tutkimuslaitoksia

### **Aleksanteri-instituutti**

Aleksanteri-instituutti on Helsingin yliopiston alainen, valtakunnallinen Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuskeskus. Se palvelee Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen, opetuksen ja tuntemuksen kenttää erityisesti yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden alalla.

<http://www.helsinki.fi/aleksanteri/>

### **Elinkeinoelämän tutkimuslaitos (ETLA)**

ETLAssa tehdään erityisesti Itämeren ympäristöä koskevaa siirtymätalouksien tutkimusta. Tutkimusalue käsittää Viron, Latvian, Liettuan ja Puolan lisäksi myös Luoteis-Venäjän. Tällä hetkellä käynnissä on mm. Suomen ja Venäjän taloussuhteiden kehitysnäkymiä keskipitkällä aikavälillä selvittävä tutkimus.

<http://www.etla.fi>

### **Pan-Eurooppa Instituutti**

Turun kauppakorkeakoulun Pan-Eurooppa Instituutin (PEI) yksi keskeinen asiantuntemusala ja tutkimuskohde on Venäjä ja Venäjän ja EU:n taloudelliset suhteet. Tällä hetkellä on käynnissä mm. tutkimusprojekteja Venäjän alueisiin ja pk-sektorin tilaan liittyen. Lisäksi PEI on mukana mm Luoteis-Venäjän talousseuranta - ja Northern Dimension Advisory Network -hankkeissa.

<http://www.tukkk.fi/pei>

### **Suomen pankki – Siirtymätalouksien tutkimuslaitos**

Suomen pankin siirtymätalouksien tutkimuslaitos tarjoaa tietoa mm. Venäjän talouskehityksestä, talouspolitiikasta, rakennemuutoksista, rahoitussektorin ja julkisen talouden kehityksestä sekä yritysten toimintaympäristön muutoksista.

<http://www.bof.fi/bofit>

### **Venäjän ja Baltian keskus – Luoteis-Venäjän lähialueiden talousseuranta**

Venäjän ja Baltian keskus on syksyllä 1998 perustettu Helsingin kauppakorkeakoulun palveluyksikkö, johon on keskitetty korkeakoulun Keski- ja Itä-Euroopan siirtymätalouksiin liittyvät toiminnot.

Kaksi kertaa vuodessa ilmestyvä selvitys Luoteis-Venäjän alueiden talouskehityksestä ja nykytilasta. Kattaa mm. Pietarin kaupungin ja Leningradin alueen.

<http://www.hkkk.fi/ecomon>

## 7.2 Venäläiset tukipalvelut

### **State Investment Agency**

Venäjän taloudellisen kehityksen ja kaupan ministeriön yhteydessä toimii State Investment Agency, jonka tarkoituksena on parantaa Venäjän investointi-ilmapiiiriä. Ulkomaisille yrityksille organisaatio tarjoaa mm. erilaisia tieto- ja kontaktipalveluja.

<http://www.inves.ru>

### **Venäjän kaupp- ja teollisuuskamari**

Kaupp- ja teollisuuskamarin päätehtävä on neuvoa ulkomaisia liikemiehiä Venäjän kauppaan liittyvissä kysymyksissä. Organisaatiolla on useita tietokantoja, kuten tilastot suurimmista tuojista ja viejistä Venäjällä sekä toimialakohtainen yritysluettelo. Ulkomaisten edustustojen rekisteröiminen koko Venäjän alueella tapahtuu Moskovassa sijaitsevassa kaupp- ja teollisuuskamarissa.

<http://www.rbcnet.ru>

Sivuston kautta löytyvät tiedot Venäjän kaikista alueellisista kauppakamareista, joista tässä mainittakoon:

### **Pietarin kaupp- ja teollisuuskamari**

<http://www.spbcc.ru>

### **Pk-yritysten tukiorganisaatio**

Sivusto Pk-yritysten tarpeisiin. Sisältää paljon hyödyllistä informaatiota liiketoiminnan eri osa-alueista.

<http://www.smesupport.ru>

### **Pk-yrittäjyyden resurssikeskus**

Pk-yrityksiä koskevaa tietoa. Aihealueina esimerkiksi uutiset, lainsäädäntö, Venäjän alueet, kansalliset tukiohjelmat ja tilastot

<http://www.rcsme.ru>



### **Russian Baltic market –website**

Sivusto sisältää tietoa venäjän kaupasta kiinnostuneille. Tietoa mm. liiketoiminnan aloittamisesta, viennistä ja tuonnista, tullimuodollisuuksista, työmarkkinoista, investoinneista, rahoituksesta ja verotuksesta.

<http://baltic.rcsme.ru>

### **Marketcenter.ru**

Venäjän alueellisten markkinointikeskusten www-portaali, joka sisältää esimerkiksi laajahkon yritysrekisterin, tietoa investointiprojekteista ja hinnoista ja taloudellisia raportteja eri alueilta.

<http://www.marketcenter.ru>

### **Regions.ru**

Portaali monenlaiseen Venäjän alueita koskevan tiedon hakemiseen. Sisältää esimerkiksi linkkiluetteloita alueiden ja kaupunkien tärkeimmille www-sivustoille ja tietoa kaupunkien joukkotiedotusvälineistä.

<http://www.regions.ru>

### **St.Petersburg Foundation for SME Development**

Venäjän pk-sektorin kehittämiseen keskittyvä säätiö, jonka kotisivuilla on esimerkiksi investointi- ja rahoitusmahdollisuuksia koskevia tietokantoja, liiketoimintatarjouksia ja rahoitusoppaita.

<http://www.fbd.spb.ru>

### **Pietari-linkkejä**

Pietarin kaupungin virallinen Internet-sivusto on osoitteessa <http://www.gov.spb.ru>

Yritysten rekisteröinteihin liittyvää informaatiota on saatavissa osoitteesta <http://www.regpalata.spb.ru>

Kaupungin tilastotietoa on saatavissa osoitteesta

<http://www.abic.spb.ru/petersburgcomstat>

## 8 Johtopäätöksiä ja jatkonäkymiä

Venäjän viime aikainen poliittinen ja taloudellinen kehitys on ollut varsin vakaata ja Venäjä on lähentynyt merkittävästi eurooppalaista ja globaalia poliittista ja taloudellista järjestelmää. Toisaalta on muistettava, että tämä suhteellisen vakaa kehityskausi koskee vain vuosien 1998 ja 2003 välistä aikaa. Muutoin Venäjän ja Venäjän talouden kehityskulku on ollut kriisien sävyttämää. Merkittävimpiä kriisejä ovat olleet Neuvostoliiton hajoaminen 1991, Valkoisen talon valtaus 1993, finanssitalouden kriisi 1998 ja nyt lokakuussa 2003 puhjennut Jukos-kriisi, jonka seurauksia on vielä mahdotonta arvioida. Venäjän liiketoimintaympäristö on viime vuosina kehittynyt, mutta vastaavasti valtion kontrolli on lisääntynyt erityisesti strategisesti tärkeillä aloilla.

Joka tapauksessa Venäjän talous ja ulkomaankauppa ovat kasvaneet kotimaisen kysynnän ja öljyn hinnan ja vientimäärien nousun ansiosta. Samalla myös pk-yritysten toimintaedellytykset Venäjällä ovat parantuneet ja investoinnit ovat lisääntyneet, vaikkakin alueelliset erot ovat edelleen suuria. Etenkin ulkomaiset investoinnit ovat lisääntymässä, koska niiden rahoitus on helpottunut, erityisesti ovat kasvussa teollisuuden investoinnit.

Myös Suomen ja Venäjän välinen kauppa on kasvanut ja investoinnit Suomesta Venäjälle ovat lisääntyneet voimakkaasti Venäjän elokuun 1998 talouskriisin jälkeen. Maiden välinen kaupallis-taloudellinen yhteistyö on jo melko laaja-alaista, ja lähtöasetelma kaupan ja investointien kasvun jatkumiselle on hyvä myös pk-yritysten näkökulmasta. Venäjän odotetaan nousevan Suomen tärkeimmäksi kauppakumppaniksi lähivuosina.

Eriyisen hyvin Venäjän talous on kehittynyt tämän selvityksen kohteen, Pietarin alueen, osalta. Pietarin alue on perinteisesti ollut ja on jatkossakin käytetyin ja toimivin väylä suomalaisille ja virolaisille yrityksille Venäjän-markkinoille menoon. Viron EU-jäsenyyden myötä poistuvat Venäjän ja Viron väliltä suurimmat kaupan esteet eli Venäjän asettamat kaksoistullit. Viron ja Venäjän välisen kaupan voidaan näin ollen olettaa kehittyvän suotuisasti lähitulevaisuudessa, mistä myös suomalaisilla on tilaisuus hyötyä suomalais-virolaisen yhteistyön kautta.

Pietarin ja Venäjän markkinoissa on toisaalta edelleen huomattavia riskejä suomalaisten ja virolaisten yritysten kannalta. Koska Venäjä on edelleen varsin riippuvainen raaka-aineviennistään, on sen talouden kehitys niiden maailmanmarkkinahintojen vaihtelun armoilla. Venäjän teollisuustuotannon kasvu on edelleen pitkälti energia- ja perusmetallisektoreiden varassa. Rakenteelliset ja institutionaaliset uudistukset, jotka takaisivat vakaan talouskasvun, ovat yhä keskeneräisiä ja varsinkin pankki- ja rahoitusjärjestelmän kehittäminen on pahasti kesken. Omistus on Venäjällä edelleen keskittynyt suppean oligarkien joukon käsiin.

Luoteis-Venäjän alue, Pietari etunenässä, on nähtävä Suomessa ja Virossa myös pk-yrityssektorilla sekä yhteistyökumppanina että kovana kilpailijana. Toisilla aloilla kehittyä yhteistyö ja toisilla kovenee kilpailu. EU:n itälaajentuminen ja Venäjän hyvät suhteet unioniin sekä suotuisa talouskehitys Venäjällä etenkin juuri Pietarin alueella ovat avain yhä useampien suomalaisyritystenkin menestymiseen Venäjän markkinoilla. Venäjällä kehitetään voimakkaasti omaa teollisuutta ja kauppaa ja uusi tullauskäytäntö tulee lähitulevaisuudessa helpottamaan ulkomaisten yritysten toimintaa. Suomalaisyritysten menestyminen Venäjän markkinoilla riippuu yhä enemmän yritysten omasta panostuksesta markkinointiin ja kauppakontakteihin.

*Taulukko 9. SWOT-analyysi Pietarin ja Leningradin talousalueesta*

<b>VAHVUUDET</b>	<b>HEIKKOUEDET</b>
Kehittyvä ja edistysmielinen lainsäädännöllinen pohja yhteisyritysten perustamiselle ja ulkomaisen pääoman houkuttelemiseen	Vienti alueelta suurimmaksi osaksi raaka-aineita, teollisuustuotannon kasvu energia- ja perusmetalliteollisuuden harteilla; investointien alhainen taso heikentää talouskasvua
Suotuisa maantieteellinen sijainti Venäjän ja EU:n yhteyspisteenä, viranomaiset pyrkivät edistämään kansainvälistä yhteistyötä	Turismin kehittymättömyys; ulkomaisten turistien pieni määrä (pl. Pietari)
Laajat, kasvavat markkinat; vapaakauppa-alueet	Pietarissa kova kilpailu
Osaavaa ja edullista työvoimaa saatavilla, raaka-aineiden hinnat kohtuullisia	Infrastruktuurin heikko tila
Pietari on Luoteis-Venäjän tieteen, kulttuurin ja liiketoiminnan keskus	Kielimuuri; englannin kielellä ei pärjää hyvin
Talouden ja tuotannon kasvu vuoden 2003 alkupuolella on ollut odotettua voimakkaampaa	Rakenteellisten ja institutionaalisten uudistusten tekeminen kesken
<b>MAHDOLLISUUDET</b>	<b>UHAT</b>
Lisääntyvä integroituminen maailmantalouteen, lähialueyhteistyön kehittyminen erityisesti Suomen kanssa	"Suljetun talouden" uudelleentuleminen
Vientimahdollisuuksien parantuminen uudistusten myötä	Kiristynyt kilpailu Itämeren alueella
Pyrkimys alueen imagon ja vetovoimaisuuden parantamiseen seuraavien tekijöiden kautta: kansainväliset yhteisyritysten syntyminen, ulkomaisten investointien kasvu, vapaakauppa-alueiden kehittyminen, turismin ja virkistysmatkailun kehittyminen	Gloobaalien markkinoiden muutokset, jotka vaikuttavat Leningradin alueen yritysten kilpailukykyyn; vuoden 1998 kaltaiset talouskriisit
Suomalaisilla yrityksillä on hyvät mahdollisuudet kasvattaa markkinoitaan monilla toimialoilla	Talousrikollisuuden kasvu

Useille Pietarin alueen markkinoista kiinnostuneille eri toimialojen yrityksille, jotka ovat jo mukana Baltic Business Network –hankkeessa, näyttäisi löytyvän potentiaalisia mahdollisuuksia Pietarin alueelta. Lähitulevaisuuden potentiaalisia toimialoja suomalaisille yrityksille ovat ainakin rakennustarvike- ja sisustustarvikemarkkinat, energiantuotantoon tarvittavat laitteet, metsä- ja puunjalostusteollisuuden jalostusasteen nostamiseen tarvittavat koneet ja laitteet sekä voimakkaan kasvubuumin alussa oleva pakkaussektori. Viron EU-jäsenyyden toteuduttua suomalaisten ja virolaisten yritysten on aiempaa helpompaa ja yhä tärkeämpää toimia yhteistyössä ja pyrkiä yhteistuumin uusille markkina-alueille. Pietarin alue on luonnollinen kohde Itämeren alueella. Sekä suomalaisilla että virolaisilla on omat vahvuutensa Venäjän markkinoille mentäessä. Venäjän suuret ja kasvavat markkinat ovat edelleen suuri mahdollisuus, joille ei ole liian myöhäistä lähteä.

## Lähteet

Aromäki, Juhani (toim.). Venäjä-kirja. Hämeenlinna, 1998.

Economic trends, 2/2003.

Eresmaa, Ilppo. Werkot Wenäjän Wesille – Venäjän kaupan tietolähteet. Turun kauppakorkeakoulu, yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskus, Pan-Eurooppa Instituutti, Sarja B . Turku, 2002

Fintra – kansainvälisen kaupan koulutuskeskus. Markkinatieto-opas. Tiedon hankinta ja käyttö ulkomaankaupassa. Jyväskylä, 1991.

Fintra – kansainvälisen kaupan koulutuskeskus. Markkinatieto yrityksen kansainvälistymisessä. Tampere, 2001.

Jumppanen, Jari. 'Made in Russia' in Finland. Liuhto, Kari (toim.). East Goes West – The Internalization of Eastern Enterprises. Lappeenranta, 2001.

Kauppapolitiikka 3/2002.

Kivikari, Urpo – Lindström, Maarit. Suomenlahden kasvukolmio. Turun kauppakorkeakoulu, yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskus ja Itäkaupan tutkimus- ja koulutusyksikkö Turku, 1999.

Lindström, Maarit: Itämeren talousalue Turun seudun yritysten markkina-alueena. Turun kauppakorkeakoulu, yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskus ja Itäkaupan tutkimus- ja koulutusyksikkö. Turku, 1997.

Liuhto, Kari (toim.). Growing Russian Oil Shipments in the Baltic Sea: Strategic Decision or Environmental Risk. Lappeenranta, 2003.

Piispanen, Antti. Baltian ja Venäjän lähialueiden potentiaali suomalaisille yrityksille. ETLA. Helsinki, 1996.

Talouselämä 14/2003: Pietari herää.

Tilastokeskus – Suomen Lähialueet 5/2000.

Ulkoasiainministeriö. Suomen ja Venäjän lähialueyhteistyön toimintaohjelma vuosille 2001-2003.

Ulkoasiainministeriö. Suomen ja Venäjän välinen lähialueyhteistyö. Toteutusvaiheessa olevat hankkeet, osat I ja II. Maaliskuu 2003.

United Nations. World Investment Report 2003.

Venäjän talouden ja liiketoiminnan oppikirja. Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulu, 2001.

Zimine, Dmitri: Limits of Integration. The Case of North-Western Russia. Teoksessa The NEBI yearbook 2001/2002: North European and Baltic Sea Integration. Hede-gaard, Lars ja Lindström Bjarne (toim.) Berlin – Heidelberg 2002.

## Internet-lähteet

Finpro (Maakansiot – Venäjä)  
<http://www.finpro.fi>

Helsingin kauppakorkeakoulu (Luoteis-Venäjän alueiden talouksien puolivuotiskatsaukset)  
<http://www.hkkk.fi>

Pohjoisen ulottuvuuden tietopalveluverkosto  
<http://www.northerndimension.net>

Teollisuus ja Työnantajat (Venäjän markkinat muutoksessa –Teollisuuden Venäjä-agenda)  
<http://www.tt.fi>

Tilastokeskus, International Business Statistics  
<http://www.stat.fi/ibs>

Suomen pankki (suorat sijoitukset)  
<http://www.bof.fi>

Suomen pankki, Siirtymätalouksien tutkimuslaitos (mm. Näkökulmia Venäjän talouteen – BOFIT-seminaari 22.5.2003)  
<http://www.bof.fi/bofit>

Suomen Yrittäjät (Liiketoiminta Venäjällä)  
<http://www.yrittajat.fi>

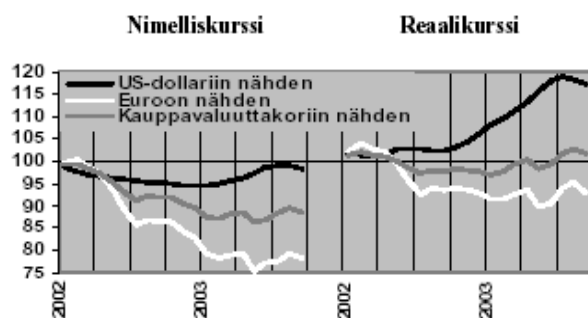
Tullihallituksen tilastot  
<http://www.tulli.fi>

Venäläisiä portaaleja Pietariin ja Leningradin alueeseen liittyen  
<http://eng.lenobl.ru/>  
<http://www.spbru.ru/eng/>  
<http://www.spbcc.ru/cgi-bin/newsite/cci/proposal.plx>  
<http://www.stat.fi>  
<http://www.leontief.ru/rnsc/eng/nwregions/nwr4.htm>

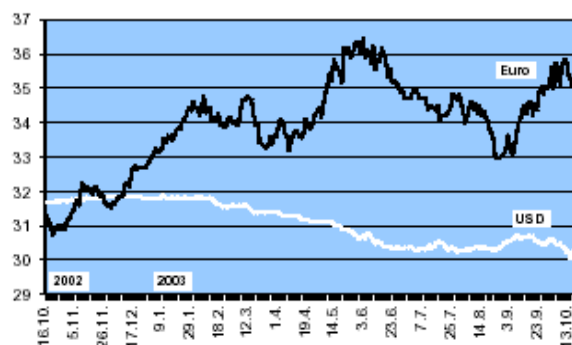
## Liite 1. Venäjän rahoitusmarkkinoiden kehitys viime aikoina

Lähde: Suomen pankki, Bofit, Idäntalouksien viikko 42/2003

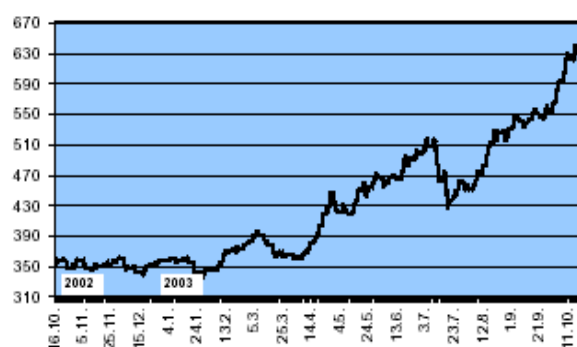
Ruplan kurssi tammikuun 2002– syyskuun 2003



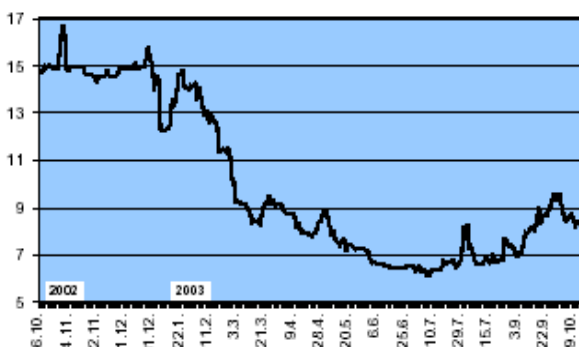
Venäjä: Euron ja dollarin ruplakurssit (CBR)



Venäjän pörssikurssi (RTS)



Venäjä: 31-90 päivän korko (Mibor), % p.a. (CBR)

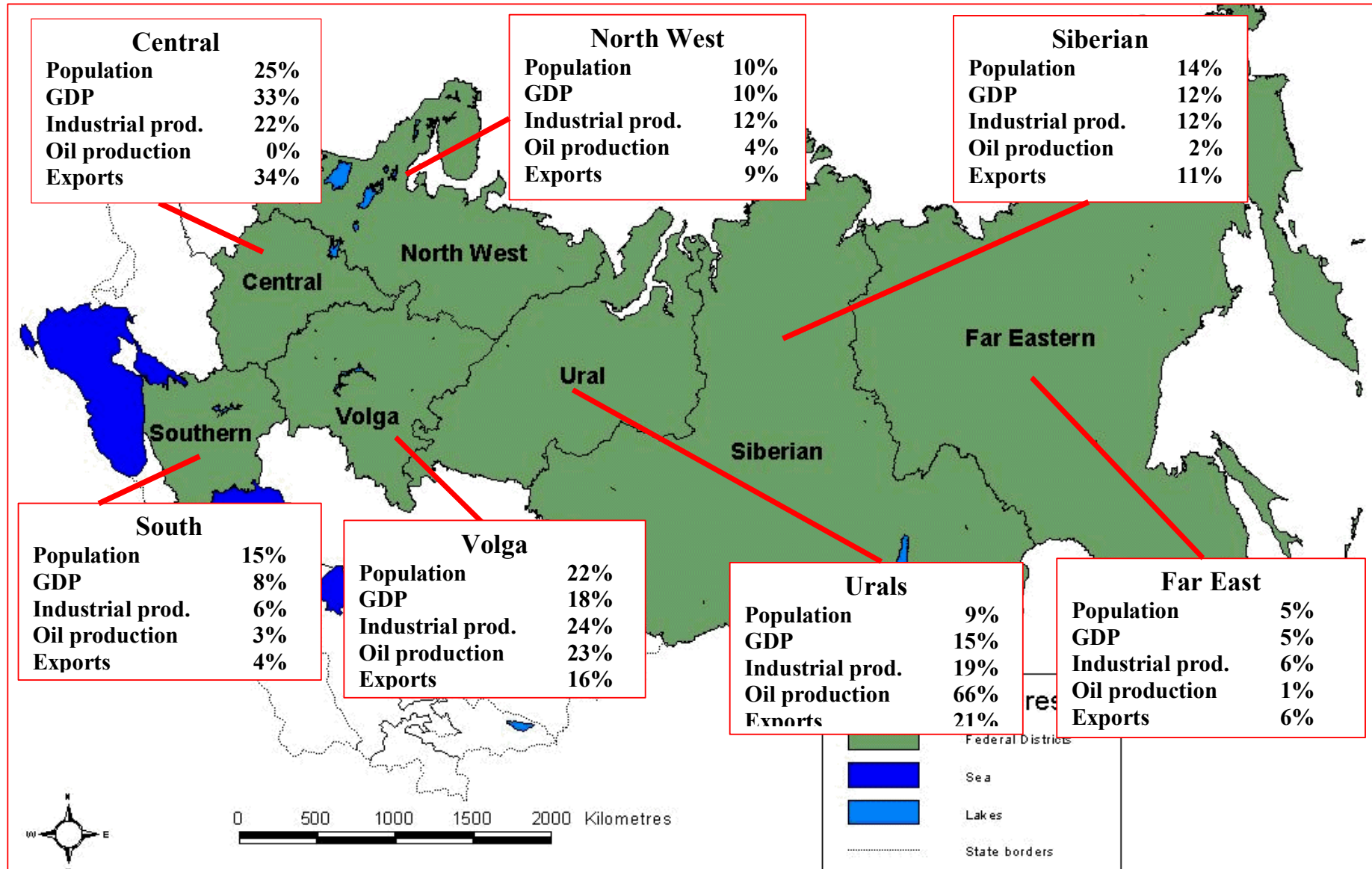


**Maariskiarvioita** syyskuussa 2003, maaliskuussa 2003 ja syyskuussa 2002

	Euromoney			Institutional Investor		
	9/03	3/03	9/02	9/03	3/03	9/02
Slovenia	28	29	30	27	30	26
Unkari	35	34	35	31	31	30
Tshekki	42	37	40	30	33	34
Viro	44	44	45	38	40	38
Puola	45	41	42	39	37	37
Latvia	47	50	53	56	53	53
Liettua	48	58	60	47	55	56
Slovakia	56	52	56	43	52	55
Bulgaria	66	71	68	60	67	68
Romania	69	75	73	68	79	79
Venäjä	72	76	77	62	64	70
Ukraina	94	113	103	82	96	99
Valko-Venäjä	133	128	128	138	128	139

## Liite 2. Venäjän alueet vuonna 2001

Lähde: Liuhto (toim.), 2003





## Liite 3. Venäjänkauppaa harjoittavat Turun seudun yritykset

Lähde: Turun Seudun Kehittämiskeskus TAD Centre, toimipaikkahakemisto

### Vienti, 184 yritystä

Aaltonen Motorsport - Tino's Garage Ky	GP-Asennuspalvelu Oy	Länsi-Liha Oy
Agency Ahlberg Ari Oy	GWS Pikval Oy	Mabhouse Oy Ltd
Alfons Håkans Oy Ab	Habilux Oy	Marine Diesel Finland Oy
Andecor Oy	Halme Matti Oy	Marinserv Oy
Andersson Oy Ab	Hansaprint Oy	Marja Conseil Ky
Antitec Oy / Torjuntateknikka	Havatek Oy	Marli Oy Ab
Antti-Import	Hexaplan Oy Ab	Mattilan Kuorma-auto Oy - MKA
APT-Elektro Oy	Hj. Jousi Oy	MC Rolls / Trading Steiner Oy
Armachine Oy	HOH Separtec Oy	Medeximia Oy
Asbest Control Hedman Ky	Huolintakeskus Oy Ab Vehile Logistics	Medicure Oy
Audico Systems Oy	Huonekalu-Ruola Oy	Meetingteam Oy
Auraprint Oy	Hydrauliikkahuolto K. Rähä Oy	Mercamer Oy
A. W. Liljeberg Oy	ILS Oy	Meredin - Ulkoiluaitta Oy
Betton Oy Thoro Finland	Import Kaira Juha Ky	Motoman Robotics Finland Oy
Biltema Oy	Indixon Oy	Motomarket Ky / Kuparinen Hannu
Buildercom Oy	Industria Oy	MPS-Yhtiöt Oy
Cadmatic Oy	Inkometalli Oy	Nahkatavaral A Eriksson Oy
Castle containers	Inmarex Oy	Neoncomp Oy
Deltacraft Oy	Inter Farbe Oy	Nordcons Oy
Delux Oy Ab	Intracomtec Ltd Oy	Nostokonepalvelu Oy
Dennis Yhtiöt Oy	Isku Oy	Noviter Oy
DGT-Volmatic Oy Ab	Jonator Oy	NP Nordic Profile Oy Ab
EC Russian Consultants Ltd Oy	JP-Terasto Oy	Optiplan Oy
Elektroskandia Oy	Juhani Suokari Oy	Oratop Oy Ab
Elomatic Pharmaceutical Engineering Oy	Jukova Oy	Orion yhtymä Oyj Noiro / Farmos
Eltepa Tmi	Jupatec Oy	Osatek Ky
Energoservice International Limited	Jämätek Oy	Parisiana De France Oy Ab
Enitec Engineering Oy Ab	Kallion Konepaja Oy	PasaNet Oy
Eristys ja peltiasennus Mäkinen Ky	Karin Metalli Oy	Piikkiön Autohajottamo Oy
ES-Myynti Esko Salminen Oy	Kaukora Oy	PlanCof Ltd Oy
Esbetec Saurio Oy	Kauppahuone Eurotie Oy	Polimoon Turku
Euroneon Oy	Kauppahuone Kiviharju Ky	Polytypos Oy
Eurotec Oy	Keijo Laine Seur. Oy	Powerbox Oy
Fenestra Oy Turun Myyntikonttori	Korte Ahti Tmi	Prafit Oy
Fennoplan Oy	Kuljetusliike R. Nieminen Oy	Pribori Oy
Finn Epox Oy	Kynä Oy	Proagri Oy
Finnconstations Oy	Lancon Siemen Oy	Projektia Oy
Finnsusp Oy Ab	Law Key Oy	Projektiautomaatio Oy EJT
Focuspro Oy	Leiser	Rados Technology Oy
Forsbom (FIN) Oy	Lemminkäinen Oyj Turun Piirikonttori	Raisio Chemicals Oy
Gbm Ltd Global Business Materials Oy	Libenter Oy	Raisio Yhtymä Oyj / Mallasteollisuus
Geokeskus Oy / Jaakko Pöyry Infra	Liedon Särämäyskone Oy	Rakennuspalvelu Heinonen & Heinonen Oy
Global Network Oy	Lingonet Oy	Rannila Steel Oy - Kaarinan tehdas
	Lohikunta	Rauplan Oy
	Lohja Rudus Oy Ab	
	LST Engineering Ltd Oy	
	LVI-Taito Oy	

Ravintoraisio Oy  
Rehuraio Oy  
Restatop Oy  
Retatorg Oy  
Roberts Oy Ab  
Roca Finland Oy  
Sanilux Oy  
Sapiens Ky  
Scason Oy  
Sensorex Oy  
Sersale Oy  
Solotop Oy  
Sormat Oy  
SPG Europe Oy Co. Ltd  
Suomen Ase Budo ja Erä Oy  
Suomen Autovaruste Oy  
Suomen Broiler Oy

Suomen Rehu Oy / Turun  
tehdas  
Suomen Tectrade Oy  
Suomi-Soffa SSF Oy  
Synkronex Oy  
Sähköextra Oy  
S. Wallin Seur. Ky  
S.A. Pro Consulting Ltd  
TAP-Yhtiöt Oy  
Tarw-Trading Ltd Oy  
Teknoexpertit Oy Ab  
Teknoteam Oy  
Teleste Oyj  
Topsoft Turku Oy  
Tradoxia Oy  
Translemon Oy  
Turku Exports Ltd Oy Ab  
Turku Repair Yard Ltd Turun  
korjaustelakka Oy

Turun Hihnatekniikka Oy  
Turun Kirjekuoritehdas Oy  
Turun Mainos-studio Oy  
Turun Offsetpaino Oy  
Turun Rakennustarvike Oy  
Turun Toimistoautomaatio Ky  
Turun Uunisevät Oy  
Turun Valomerkki Ky  
Turvanasta Oy  
Vahala Tapani  
Valutec Oy  
Varsinais-Suomen Höyrymyynti  
Oy  
Vema Lift Oy  
Viinikka Oy Turku  
Wikeström & Krogius Oy Ab  
Yourway Oy

## **Tuonti, 24 yritystä**

Agentuuri Kari Halonen Oy  
Akvaariopiste Helenius Oy  
Andersson Oy Ab  
Castle containers  
Finn-Eastway Oy  
Finn-Joule Oy  
Fortum Service Oy  
Gbm Ltd Global Business Mate-  
rials Oy  
Geokeskus Oy / Jaakko Pöyry  
Infra  
Huolintakeskus Oy Ab Vehile  
Logistics  
Law Key Oy  
Lingonet Oy  
Mabhouse Oy Ltd  
Myllyposti Oy  
Navidec Oy  
Oksteel Oy  
Proagri Oy  
Rinne Veikko Trading  
Russian Contact Pauli Himanen  
Teboil Oy Ab Pansion Öljyalue  
Vahala Tapani  
Viinikka Oy Turku  
Wikeström & Krogius Oy Ab  
Yourway Oy



